

Redovisning av användningen av vissa hemliga tvångsmedel under 2019

Förord

Denna rapport har tagits fram av Åklagarmyndigheten i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Säkerhetspolisen. I en bilaga till rapporten har Polismyndigheten och Tullverket redovisat respektive myndighets användning av hemliga tvångsmedel med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Stockholm i maj 2020

Petra Lundh
riksåklagare

Mats Svensson
överåklagare

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	4
2	Regeringsuppdraget	6
3	Underlaget för redovisningen	7
4	Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (HAK).....	8
5	Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (HÖK)	18
6	Hemlig kameraövervakning (HKÖ).....	25
7	Hemlig rumsavlyssning (HRA).....	32
8	Internationell rättslig hjälp	39
9	Preventiva tvångsmedel.....	41
10	Säkerhetspolisen	42
11	Bilaga – Inhämtningslagen	43

1 Sammanfattning

- Under 2019 har det skett en liten ökning (7 %) av antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Även antalet tillstånd till avlyssning har ökat något (3 %). Ökningarna följer en trend med mindre ökningarna som pågått under fyra-fem år. Den mycket stora ökningen av användningen av hemlig avlyssning vid våldsbrott som man för första gången kunde se för 2017 har fortsatt under 2018 och 2019, även om ökningstakten de senaste två åren har varit lägre. Under 2019 ökade antalet interimistiska beslut av åklagare med 55 procent.
- Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation har under 2019 ökat med 14 procent, vilket är en något högre ökning än ökningen under 2018. Antalet tillstånd till övervakning har under 2019 ökat med 19 procent, vilket även det är en ökning som är större än under 2018. Liksom tidigare kan den större ökningen av antalet tillstånd förklaras av att misstänkta personer allt oftare byter telefoner och att polisen därmed kan knyta misstänkta personer till fler teleadresser. Såväl ökningen av misstänkta personer som ökningen av antalet tillstånd har påtaglig koppling till utredningar av våldsbrott. Våldsbrotten står för 58 procent av den totala ökningen av antalet tillstånd och för 82 procent av den totala ökningen av antalet personer.
- Beträffande hemlig kameraövervakning har antalet övervakade misstänkta personer och antalet tillstånd minskat under 2019 jämfört med 2018. Antalet misstänkta personer minskade från 140 personer 2018 till 128 personer 2019. Antalet tillstånd minskade under samma period från 152 till 131. Antalet misstänkta personer och antalet tillstånd minskade även under 2018 jämfört med 2017. Förändringarna är inte större än att de kan förklaras med naturlig årlig variation. Den omständigheten att antalet misstänkta personer och tillstånd minskat två år i rad innebär dock att en tidigare ökande trend har avstannat.
- Hemlig rumsavlyssning får bara användas vid de mest allvarliga brotten. Antalet avlyssnade misstänkta personer och antalet tillstånd har alltid varit lågt, även om trenden har varit ökande sedan 2014. Under 2018 var dock ökningen större än tidigare, vilket kunde förklaras av många tillstånd i några få ärenden. Under 2019 har hemlig rumsavlyssning använts i totalt 35 ärenden, vilket är nästan det samma som under 2018. Antalet avlyssnade misstänkta personer uppgår till 61, vilket är en återgång till nivån 2017. Antalet tillstånd under 2019 uppgår till 89 vilket är betydligt färre än de 130 tillstånd som gavs under 2018, men fler än de 77 tillstånd som gavs under 2017. Den minskning av användningen av hemlig rumsavlyssning

som skett under 2019 är hänförlig både till narkotikarelaterad brottslighet och till våldsbrott.

- Omfattningen av hemliga tvångsmedel på begäran av annat land i ärenden om internationell rättslig hjälp och utländsk europeisk utredningsorder var betydligt lägre under 2019 än under 2018, både avseende antal misstänkta personer och antalet tillstånd. Det totala antalet personer som var föremål för hemliga tvångsmedel minskade med 43 procent, från 82 till 47. Antalet tillstånd minskade med 59 procent, från 259 till 107.
- I Säkerhetspolisens verksamhet kan man notera en ökning av antalet beslut som fattats med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, från 288 under 2018 till 414 under 2019. Säkerhetspolisen och åklagare vid Riksenheten för säkerhetsmål har i Säkerhetspolisens ärenden under 2019 fattat 103 beslut med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet vilket är en nedgång med 87 med beslut jämfört med 2018. Samtliga förändringar mellan åren 2018 och 2019 ligger inom vad som kan betraktas som en normal årlig variation.
- Polismyndighetens och Tullverkets redovisning avseende användningen av hemliga tvångsmedel under 2018 med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet visar att Polismyndighetens användning ökade under 2019 jämfört med 2018, från 485 beslut till 595 beslut. Under samma period har Tullverkets användning ökat från 71 beslut till 99 beslut. Beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet ska sedan den 1 oktober 2019 fattas av åklagare vid Åklagarmyndigheten. Efter begäran från Polismyndigheten och Tullverket har åklagare under tiden 1 oktober – 31 december 2019 fattat beslut i 132 ärenden. Åklagare har under denna tid avslagit begäran om inhämtning av uppgifter i två fall.

2 Regeringsuppdraget

Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel har lämnats till regeringen varje år sedan 1997. Det ursprungliga uppdraget har vid flera tillfällen ändrats. Den senaste lydelsen framgår av regeringens beslut den 17 december 2015 (Ju2015/04549/Å).

I beslutet anges att Åklagarmyndigheten, i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten och Tullverket utifrån respektive myndighets ansvarsområde, till regeringen ska lämna en gemensam redogörelse för tillämpningen av bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning vid förundersökning i brottmål eller med anledning av begäran om internationell rättslig hjälp i Sverige.

Dessutom ska redogörelsen innefatta tillämpningen av tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventiva tvångsmedel).

Redogörelsen ska även omfatta inhämtning av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Sedan 2016 års redovisning ska redovisningen även innehålla vissa uppgifter om Säkerhetspolisens tillämpning av hemliga tvångsmedel.

Redovisningen ska avse uppgifter om tillämpningen under föregående år. När det gäller uppgifter om vilken tid en person har varit föremål för avlyssning eller övervakning och vilken nytta ett tvångsmedel har haft ska redovisningen numera avse de förundersökningar som lagts ned eller beslut i åtalsfrågan fattats under det föregående året och omfatta hela den tid som tvångsmedlet gällt.

Den 1 april 2020 trädde lagen (2020:62) om hemliga dataavläsning i kraft. Med anledning av detta har regeringen den 12 mars 2020 (Ju2020/01059/Å) beslutat att uppdraget ska kompletteras med en redovisning av den uppgiftsinhämtning som genomförs med stöd av den nya lagen. Redovisningen av hemlig dataavläsning ska ske med början 2021 och finns följaktligen inte med i årets redovisning.

3 Underlaget för redovisningen

Ärenden om hemliga tvångsmedel registreras vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten sedan mitten av januari 2017 i ett särskilt it-stöd kallat HTM-Cåbra¹. Detta är den tredje redovisningen till regeringen i vilken de statistiska uppgifterna om antalet tillstånd och antalet misstänkta personer är hämtade från detta system.

Uppgifter om den tid som det hemliga tvångsmedlet har pågått har sammanställts av Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Tullverket.

Från och med den 1 oktober 2019 fattas beslut enligt lagen (2012:278) om inhämtning av elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) av åklagare vid Åklagarmyndigheten. Redovisningen av användning av hemliga tvångsmedel med stöd inhämtningslagen finns dock i sin helhet i Polismyndighetens och Tullverkets gemensamma bilaga till rapporten.

När det gäller uppgifter om vilket resultat som de olika hemliga tvångsmedlen gett bygger de, på samma sätt som tidigare, på uppskattningar av nyttan gjorda av de åklagare som lett förundersökningarna.

Antalet personer som varit föremål för ett hemligt tvångsmedel redovisas uppdelat på respektive tvångsmedel. En person kan ha varit föremål för flera olika former av hemliga tvångsmedel. En summering av antalet personer som redovisas för vart och ett av tvångsmedlen motsvarar därför inte hur många olika individer som utsatts för hemliga tvångsmedel.

När det gäller uppgifter om vilket resultat ett tvångsmedel har gett och hur länge det pågått avser redovisningen, som angetts ovan, det år som förundersökningen har lagts ned eller beslut i åtalsfrågan har fattats avseende den brottsmisstanke för vilken det aktuella tvångsmedlet har beviljats och omfattar hela den tid som tvångsmedlet gällt.

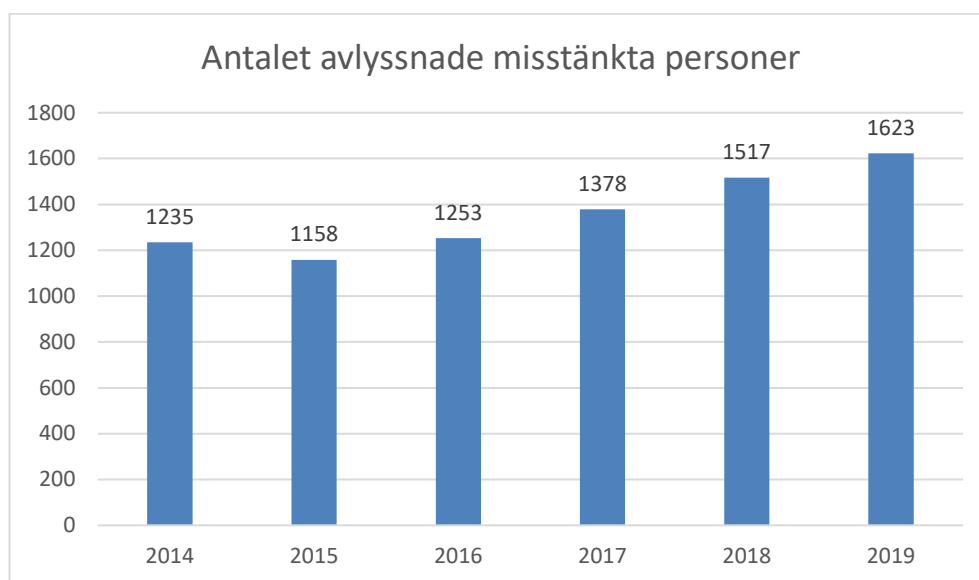
¹ På Riksenheten för säkerhetsmål registreras endast en mindre del av de hemliga tvångsmedlen i HTM-Cåbra. De ärenden som registreras manuellt på Riksenheten för säkerhetsmål ingår i den redovisning som lämnats av Säkerhetspolisen, se avsnitt 10.

4 Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (HAK)

En hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär i huvudsak att samtal eller annan kommunikation till eller från en misstänkt persons telefonnummer eller annan adress avlyssnas. Även en annan telefon eller adress får avlyssnas om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kontaktar den.

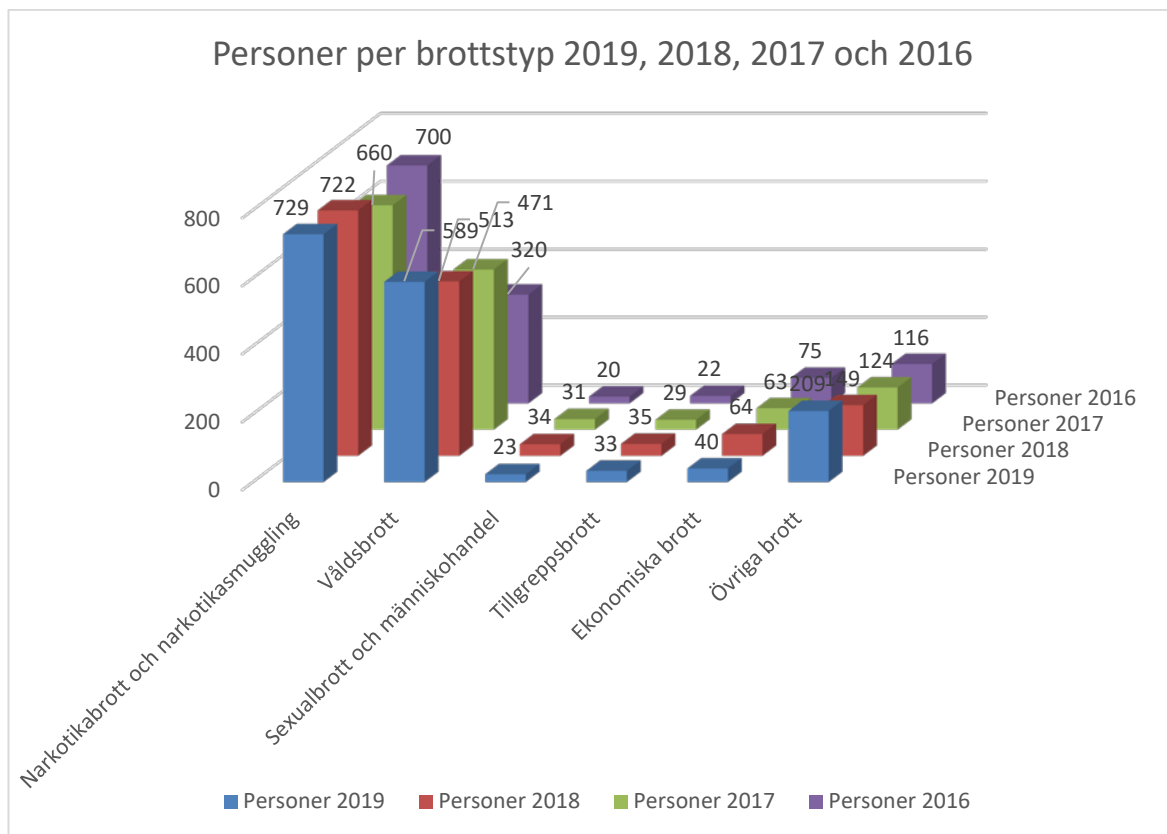
Antalet personer

Under 2019 användes hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot 1623 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet personer fördelade på brottstyp

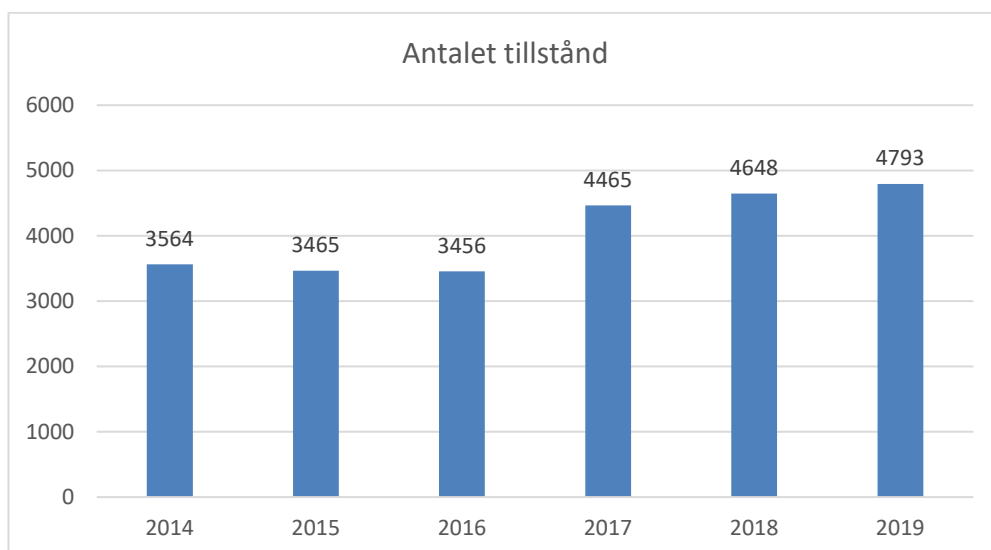
Antalet avlyssnade misstänkta personer fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt. Uppdelningen på brottstyper avseende misstänkta personer inhämtades och redovisades för första gången vid 2016 års redovisning. Resultaten för åren 2016–2018 finns med som jämförelsematerial.

Antalet tillstånd

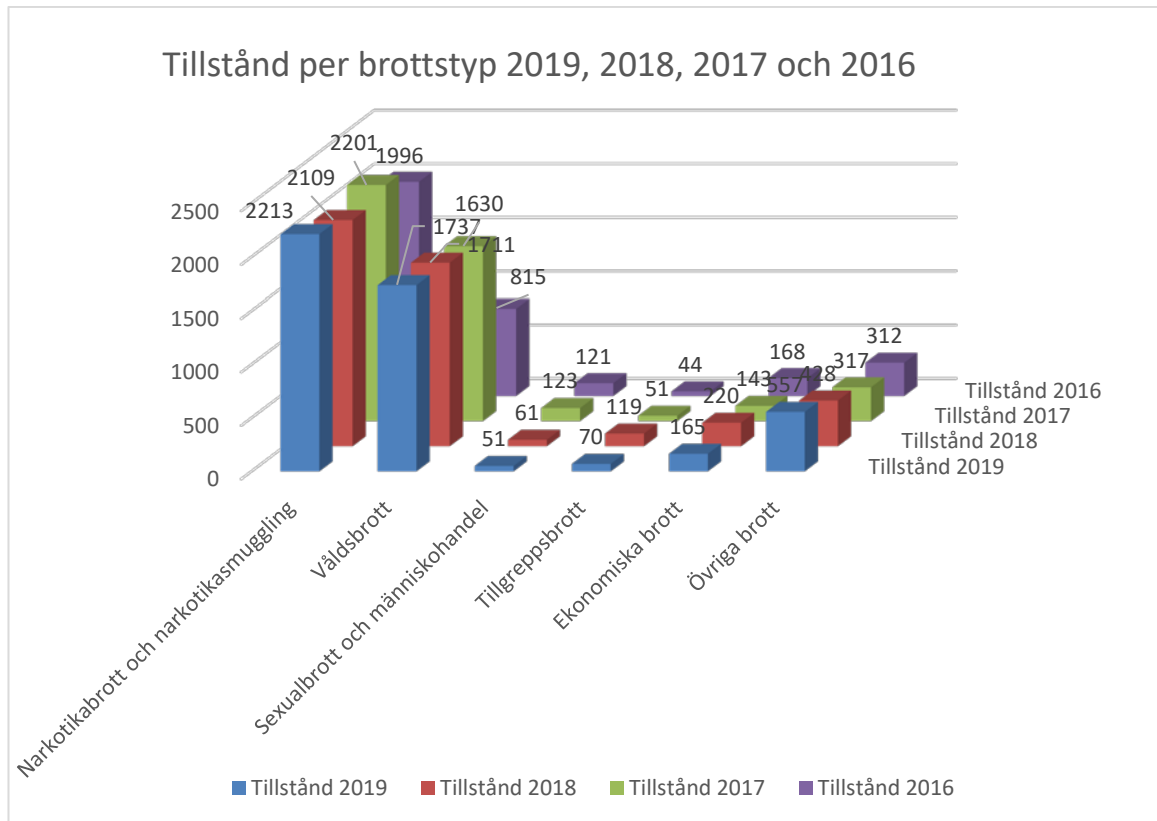
Ett tillstånd avser i detta sammanhang ett telefonnummer eller annan adress. Det innebär att samma misstänkt kan vara föremål för flera tillstånd om han eller hon använder sig av flera telefoner eller andra adresser vid elektronisk kommunikation. Ett beslut av domstol kan omfatta flera tillstånd.

Under 2019 gavs 4793 tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i 35 fall. Det motsvarar 0,7 procent av ansökningarna. Motsvarande siffror för 2018 och 2017 var 27 respektive 30 fall, vilket för båda åren motsvarar 0,6 procent av ansökningarna.

En ansökan kan avse flera teleadresser. Ett negativt beslut från domstol avseende en ansökan som innehåller flera teleadresser kommer därför att resultera i flera avslag. Under 2019 avslogs exempelvis två ansökningar som omfattade fem teleadresser vardera. Dessa båda beslut är således orsaken till närmare 30 procent av avslagen.

Interimistiska beslut

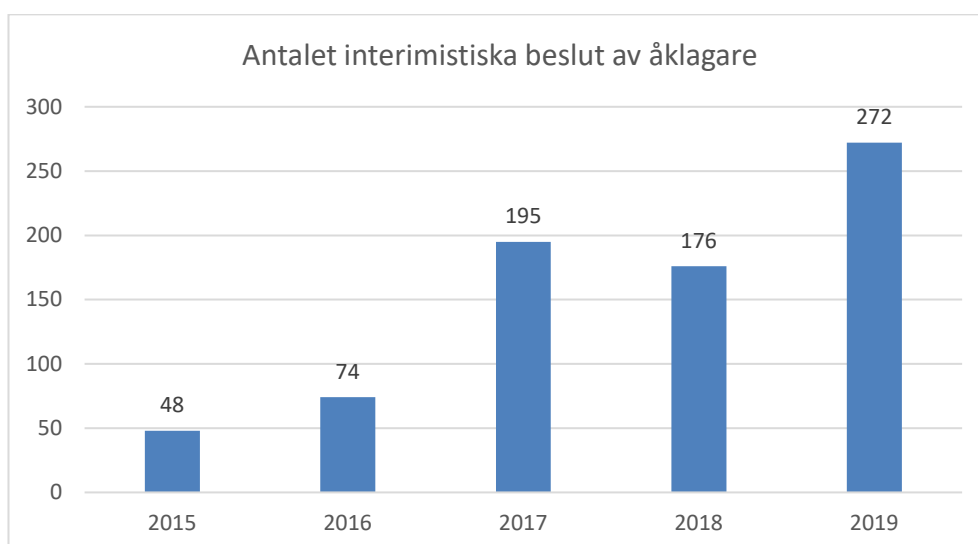
Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättsens tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättsens beslut. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla beslutet till rätten. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Åklagare har under 2019 fattat 272 interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Domstol har upphävt sex av besluten.

Under 2018 fattade åklagare 176 interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Motsvarande siffror för 2017, 2016 och 2015 var 195, 74 respektive 48 interimistiska beslut.

Detta innebär att användandet av interimistiska beslut från 2018 till 2019 ökade med 55 procent, efter att från 2017 till 2018 ha minskat med 10 procent. Åren närmast dessförinnan ökade användandet med 164 respektive 54 procent.

Möjligheten för åklagare att fatta interimistiska beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation infördes den 1 januari 2015. Användningen av interimistiska beslut har således ökat stadigt för varje år sedan dess, med undantag för en liten tillbakagång 2018, och har sedan 2015 ökat med 467 procent.

Den ökade användningen beror sannolikt på en kontinuerligt ökande medvetenhet om möjligheten att använda interimistiska beslut hos poliser, tulltjänstemän och åklagare. Numera får användandet av interimistiska beslut anses vara en etablerad rutin.

Tvångsmedlets varaktighet

Enligt regeringens beslut ska redovisningen omfatta hela den tid som tvångsmedlet använts. Det innebär att även avlyssning som påbörjats före ingången av 2019 i förekommande fall har räknats med.

Antal dagar per avlyssnad person har redovisats. Om det skett en förlängning, oavsett om en sådan har skett direkt eller efter ett uppehåll, är det fortfarande att anse som samma avlyssning. De redovisade värdena har angetts i hela dagar. Del av dag har räknats som hel dag. Endast den faktiska avlyssningstiden har angetts, vilket innebar att bara de dagar som avlyssning faktiskt skett är medräknade i redovisningen.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2015	41	30	324	1
2016	50	30	626	1
2017	48	30	423	1
2018	43	29	578	1
2019	39	29	658	1

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga avlyssningen av elektronisk kommunikation inneburit något resultat för utredningen. Siffrorna redovisar den bedömning som den åklagare som har lett förundersökningen har gjort. De anger i vilken utsträckning avlyssningen inneburit nytta för brottsutredningen. Både antalet och hur stor andel de utgjort av samtliga avlyssnade redovisas. I de ärenden som ska omfattas av redovisningen av nyttan – alltså ärenden där förundersökningen har lagts ned eller beslut i åtalsfrågan har fattats under 2019 – har hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation använts vid 1525 brott (1651 brott under 2018, 929 brott under 2017 och 937 brott under 2016).

Under förundersökning:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	716	47%	47%	50 %	46 %
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	774	51%	61%	54 %	67 %
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	522	34%	34%	40 %	40 %
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	135	9%	10%	12 %	10 %
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	684	45%	46%	43 %	46 %

Efter förundersökningen:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	173	11%	19%	16 %	10 %
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	519	34%	34%	35 %	36 %
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningensansökan	505	33%	33%	33 %	32 %

Överskottsinformation:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	271	18%	19%	25 %	20 %
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	98	6%	6%	5 %	9 %

Övrigt:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	697	46%	42%	37 %	32 %

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation haft för brottsbekämpningen redovisas här fyra anonymiserade ärenden.

Exempel 1

Ärendet rörde ett styckmord där kroppen hittades först ett år efter att målsäganden försvann från sitt hem. Den tekniska undersökningen visade att hemmet med största sannolikhet var brottsplatsen för styckningen av kroppen. Kroppen var i mycket dåligt skick, så varken dödssätt eller dödsorsak kunde

visas. Redan ganska tidigt efter målsägandens försvinnande misstänktes hennes pojkvän X ha med försvinnandet att göra. Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation beviljades avseende X:s telefon och pågick en tid efter att målsäganden försvunnit. X talade då med släkt och vänner om hennes försvinnande och sa bl. a. att det var synd om målsäganden som blivit ihjälslagen på sin födelsedag (vilket ingen annan än mördaren kunde veta, då det, när samtalet ägde rum, var oklart när målsäganden faktiskt försvunnit), att målsägandens telefon fanns i hennes bostad (vilket X inte borde kunna veta om han inte varit där när hon försvann eller avled eftersom lägenheten var avspärrad av polis). X beskrev också i samtal vad målsäganden hade på sig när hon försvann/dog. X försökte också sprida desinformation som skulle göra att andra personer än han själv kunde misstänkas för brottet. X:s uttalanden i samtalen, tillsammans med bl. a. att X kunde bindas till styckningen och att målsäganden anmält X för att ha brukat våld mot henne vid ett flertal tillfällen gjorde att domstolarna ansåg det visat att det var X som med uppsåt dödat målsäganden. X dömdes i såväl tingsrätt som hovrätt för bl.a. mord till 16 års fängelse.

Exempel 2

En ung student sköts till döds med automatvapen när han lämnade en restaurang. Utredningen visade att mordet var en felskjutning, att gärningsmannen tagit fel på person samt att avsikten varit att skjuta en person i ett rivaliserande gäng. Gärningsmannen lämnade mordplatsen på scooter. Kort tid efter mordet hittades scootern och under dess sadel låg mordvapnet. På scootern och mordvapnet anträffades DNA. Inget vittne kunde peka ut gärningsmannen. Den som avsatt DNA:t förnekade brott och uppgav att han vid mordtiden befunnit sig tillsammans med vänner i närheten av sin bostad. Vännerna vittnade och gav den misstänkte alibi för mordkvällen. Genom hemliga tvångsmedel från andra ärenden, s k överskottsinformation, kunde åklagaren visa dels att det på den aktuella restaurangen funnits vänner till den misstänkte som under kvällen kontaktat en vän till den misstänkte och uppgett att någon var på restaurangen, dels att den misstänktes alibi kunde motbevisas eftersom hemlig telefonavlyssning och hemlig kameraövervakning bidrog till att visa att hans vänner befunnit sig på andra platser än tillsammans med honom i samband med mordet. Hemlig telefonavlyssning av gängmedlemmar i rivaliserande gäng visade att dessa trodde att det var de som blev beskjutna när studenten mördades, vilket bidrog till att bevisa att mordet var en felskjutning. Rätten konstaterade att den tekniska bevisningen i form av DNA var stark, men inte ensam räckte till fällande dom. Tillsammans med övrig bevisning, bl.a. hemlig telefonavlyssning och hemlig kameraövervakning, kunde dock åklagaren styrka att den som avsatt DNA:t mördade studenten och att mordet var en felskjutning. Såväl tingsrätten som hovrätten dömdes gärningsmannen för bl.a. mord till fängelse i 18 år.

Exempel 3

Ärendet gällde en grov mordbrand i krogmiljö. En person A kom att bli misstänkt på grund av att hans telefon påträffades under spårning med hund efter gärningen. Tillstånd till hemlig avlyssning och hemlig övervakning av

elektronisk kommunikation inhämtades. Av HÖK-lista framgick att telefonen varit i kontakt med en ung kvinna under flykten. Realtidsavlyssning skedde i samband med att kvinnan förhördes av polisen. Kvinnan ringde, två minuter efter att förhöret avslutades, till den misstänkte A varvid dessa två diskuterade den genomförda mordbranden och den pågående utredningen om brottet. A dömdes av hovrätten för bl.a. grov mordbrand varvid påföljden bestämdes till fängelse i över 13 år.

Exempel 4

Ärendet gällde misshandel och våldtäkt där en man (den misstänkte) och en kvinna (målsäganden) var i en parrelation. Enligt kvinnan var mannen mycket svartsjuk och vid det aktuella tillfället bråkade de och mannen lämnade sedan hennes bostad. Det nästa som hände, enligt kvinnan, var att hon vaknade av att mannen slog henne i ansiktet. Mannen hade då alltså dessförinnan olovligen tagit sig in i hennes lägenhet. Efter misshandeln begicks våldtäkten enligt kvinnan. Mannen påstod att han aldrig lämnade lägenheten, att han inte slagit kvinnan och att det handlade om frivillig sex dem emellan. Varken den misstänktes eller målsägandens mobiltelefoner anträffades under utredningen. Genom en historisk HAK på mannens mobiltelefon fick man fram samtal och sms mellan paret under natten. Det framgick tydligt genom sms:en att mannen var mycket arg, svartsjuk och anklagande mot kvinnan. Samtalen och sms:en dem emellan styrkte också målsägandens uppgift om att den misstänkte mannen faktiskt lämnat bostaden. Mannens aggressiva ton i sms:en talade också för kvinnans uppgifter om att det rörde sig om våldtäkt och inte frivillig sex. Mannen dömdes för misshandel och våldtäkt i såväl tingsrätt som hovrätt till fängelse 2 år och 6 månader.

Analys

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har ökat för varje år sedan 2015. Från 2015 till 2019 har antalet ökat med 465 personer till 1623, vilket är en total ökning med 40 %. Ökningen från 2018 till 2019 var 106 personer eller cirka 7 %.

Antalet beviljade tillstånd varierar marginellt mellan åren 2013 och 2016. Från 2016 till 2017 ökade antalet tillstånd med 1109 till 4465 tillstånd, vilket var en ökning med 29 %. Under 2018 och 2019 ökade antalet tillstånd för varje år, även om ökningstakten har inte varit särskilt stor. Från 2017 till 2018 ökade antalet tillstånd med 183 till 4648 tillstånd, vilket är en ökning med 4 %. Från 2018 till 2019 ökade antalet tillstånd med 145 till 4793 tillstånd, motsvarande drygt 3 %. Den procentuella ökningen av antalet tillstånd från 2018 till 2019 var alltså mindre än hälften av ökningen av antalet misstänkta personer.

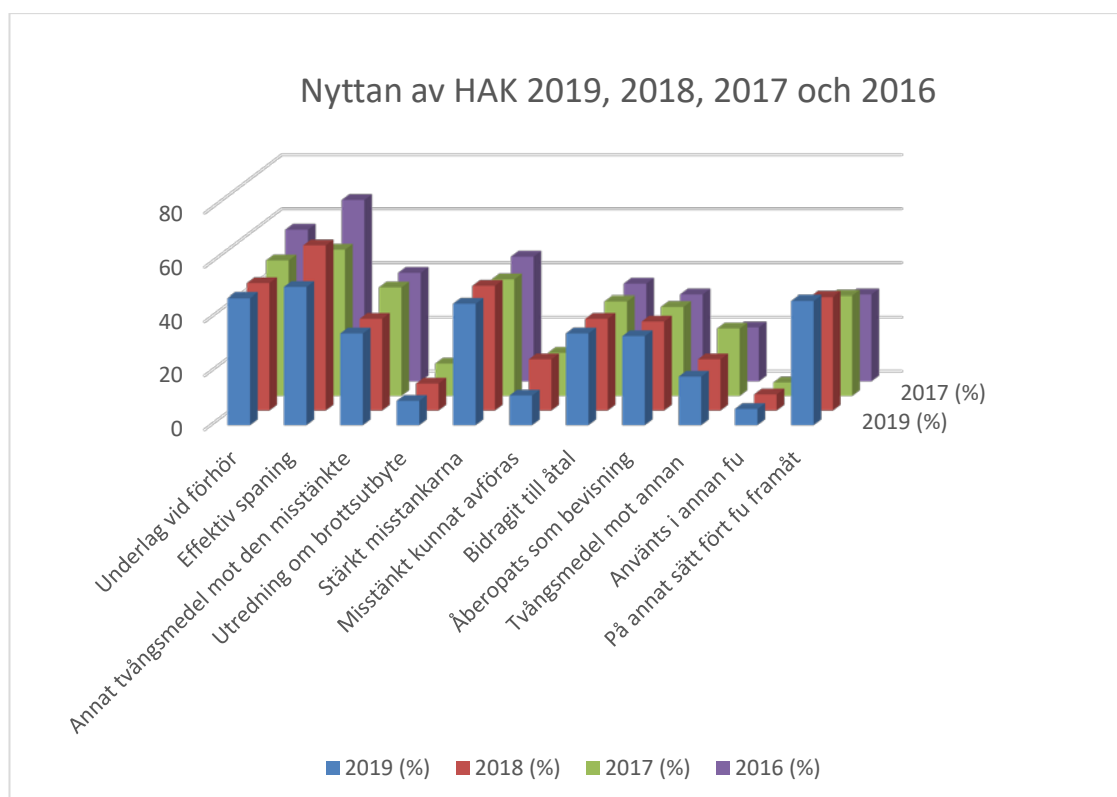
Fram till och med 2016 har tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation meddelats framför allt i förundersökningar om narkotikabrott och narkotikasmuggling. Under exempelvis 2016 utgjorde denna typ av brott 58 % av det totala antalet tillstånd. Under 2017 kunde man för första gången se en stor ökning av användningen av hemlig avlyssning vid våldsbrott. Antalet misstänkta personer som avlyssnats med anledning av

misstanke om våldsbrott ökade från 2016 till 2017 från 320 till 471 personer. Under samma period ökade antalet tillstånd vid våldsbrottslighet från 815 till 1630. Antalet tillstånd vid våldsbrottslighet fördubblades alltså från 2016 till 2017. Den mycket stora ökningen av antalet tillstånd till hemlig avlyssning för våldsbrott från 2016 till 2017 kunde på goda grunder antas ha en koppling till en ökning av det grova våldet mellan kriminella aktörer med koppling till kriminella nätverk i utsatta områden.

Under såväl 2018 som 2019 har antalet avlyssningar för våldsbrott fortsatt att öka. Antalet personer som avlyssnats med anledning av våldsbrott ökade under 2018 från 471 till 513 och antalet tillstånd ökade under samma år från 1630 till 1711. Under 2019 har antalet personer som avlyssnats med anledning av våldsbrott ökat till 589 personer och antalet tillstånd har ökat till 1737.

Under 2019 har även antalet avlyssningar med anledning av narkotikabrott och narkotikasmuggling ökat jämfört med 2018. Antalet avlyssnade personer ökade marginellt från 722 till 729, medan antalet tillstånd ökade med cirka 5 % från 2109 till 2213.

För att på ett bättre sätt kunna redovisa vilket resultat de hemliga tvångsmedlen inneburit redovisas nyttan och varaktigheten sedan 2016 års redovisning först när förundersökningen lett till åtal eller lagts ned. På det sättet kommer redovisningen att omfatta hela förundersökningen. En jämförelse i diagramform mellan åren 2019, 2018, 2017 och 2016 ger följande utfall.

Vid en analys av nyttan ska det inledningsvis beaktas att redovisningen bygger på bedömningar som den åklagare som har lett förundersökningen har gjort. Det ska också beaktas att nyttoredovisningen inte innehåller någon värdering eller gradering av nyttan, utan att redovisningen avser ett binärt förhållande; någon nytta eller ingen nytta.

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna. Rent generellt kan man konstatera att de inbördes förhållandena mellan parametrarna ligger relativt fast över tid. Den nytta som varit störst under 2019 är att uppgifterna från avlyssning har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras (51%). Andra nyttor som varit av stor betydelse under 2019 är att uppgifterna avlyssningen utgjort underlag vid förhör (47%) och att uppgifterna stärkt misstankarna mot den misstänkte (45%).

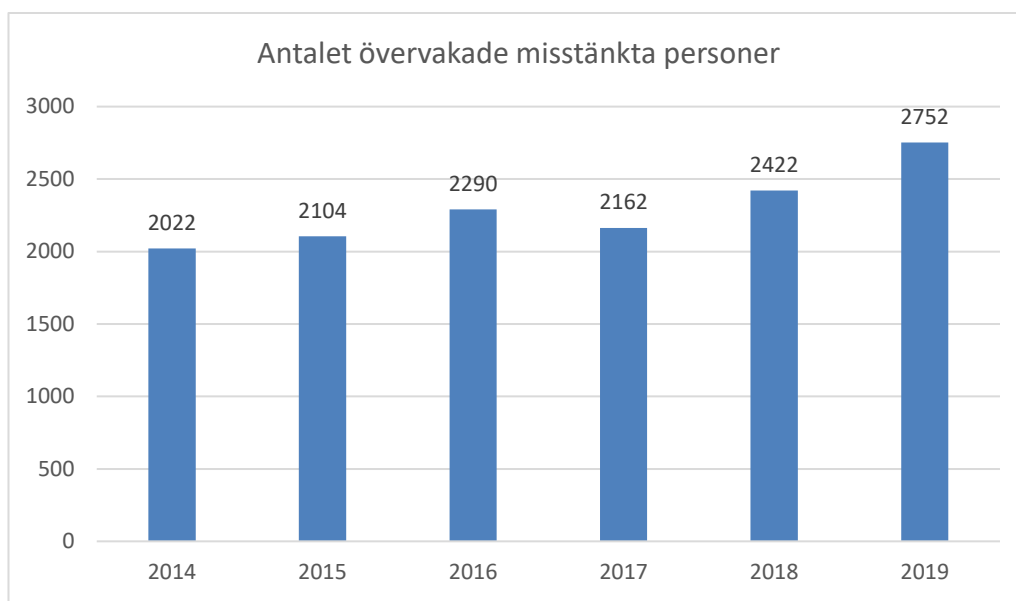
Vid en jämförelse mellan 2018 och 2019 har den genomsnittliga avlyssningstiden per person minskat från 43 till 39 dagar. Under 2016 var den genomsnittliga avlyssningstiden 50 dagar. Sedan 2016 har den genomsnittliga avlyssningstiden alltså minskat med 11 dagar. Mediantiden för 2019 är jämfört med 2018 oförändrad på 29 dagar. Avlyssningstiden i ett "normalärende" motsvarar således ungefär den tid som tillstånd till avlyssning maximalt får gälla (en månad) om förlängning inte begärs. Den längsta tid som en person har avlyssnats har ökat från 578 till 658 dagar.

5 Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (HÖK)

En hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter hämtas in om meddelanden. Det gäller bland annat uppgifter om vilka telefoner som varit i kontakt med varandra och när samtalet har ägt rum. Uppgifter om vad som sagts får inte hämtas in med stöd av ett tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Uppgifter kan också hämtas in om vilka telefoner som funnits i ett visst område och uppgift om i vilket område en viss telefon har funnits eller finns.

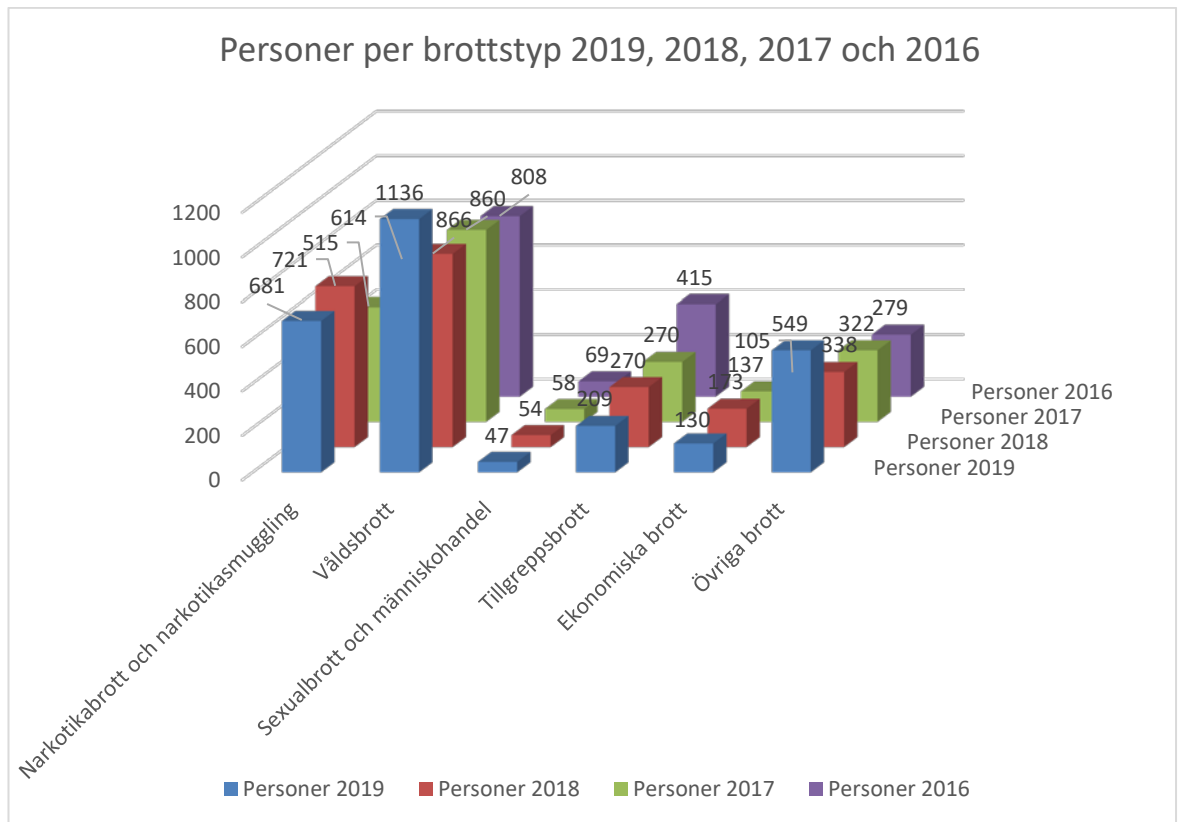
Antalet personer

Under 2019 användes hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot 2752 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet personer fördelade på brottstyp

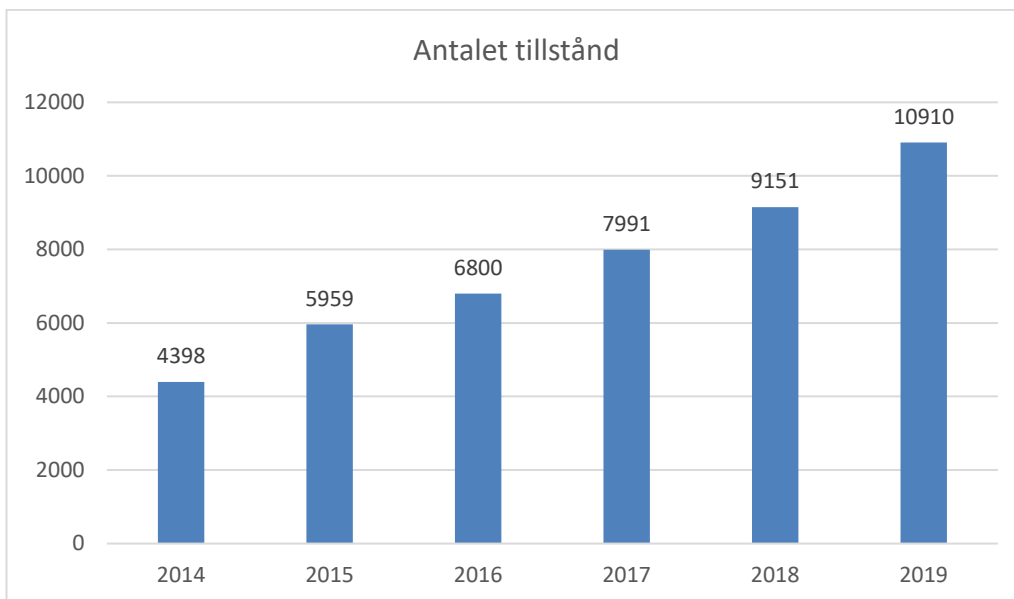
Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Antalet tillstånd

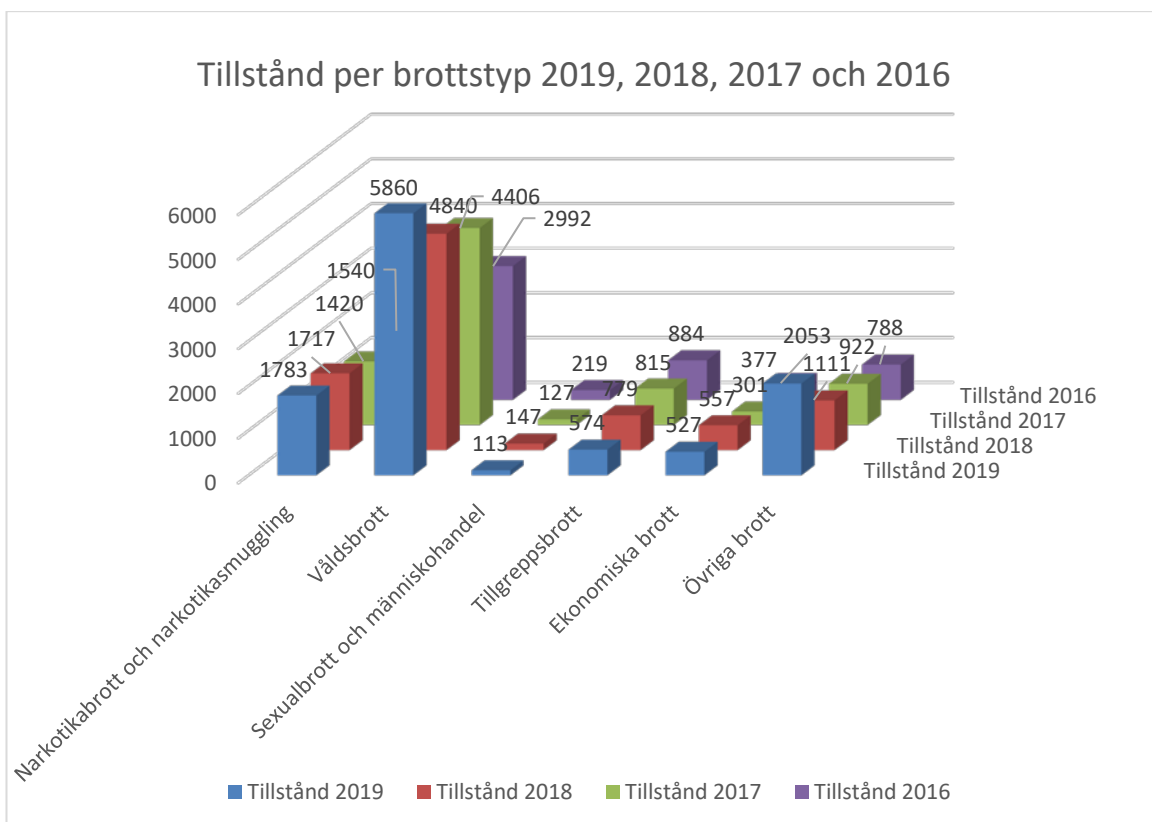
Ett tillstånd avser även i detta sammanhang ett telefonnummer eller annan adress. Det innebär att samma misstänkt kan vara föremål för flera tillstånd om han eller hon använder sig av flera telefoner eller andra adresser vid elektronisk kommunikation.

Under 2019 gavs 10 910 tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i 117 fall. Det motsvarar 1,1 procent av ansökningarna. Motsvarande siffror för 2018 var 82 fall och 0,9 procent. För 2017 och 2016 var motsvarande siffror 73 respektive 28 fall samt 0,9 och 0,4 procent av ansökningarna.

En ansökan kan avse flera teleadresser. Ett negativt beslut från domstol avseende en ansökan som innehåller flera teleadresser kommer därför att resultera i flera avslag. Under 2019 meddelade domstol totalt 50 avslagsbeslut. Motsvarade siffror för 2018 och 2017 var 32 respektive 28 avslagsbeslut.

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2019 fattat 86 interimistiska beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (102 beslut under 2018, 121 beslut under 2017 och 60 beslut under 2016). Domstol har upphävt tre av dessa 86 beslut, vilket motsvarar 3,5 procent. Även under 2018 upphävde domstol tre interimistiska åklagarbeslut.

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig elektronisk övervakning har haft för brottsbekämpningen beskrivs här två anonymiserade ärenden.

Exempel 5

A och B greps för en grov stöld hos en äldre person. B försattes på fri fot efter gripandet och lämnade troligen landet efter detta. Under utredningen mot A uppkom misstankar om grova stölder under en kort period mot sammanlagt nio äldre personer bosatta på olika platser i Sverige. Tillvägagångssättet var genomgående detsamma; en okänd person hade ringt på dörren hos målsäganden och tiggat pengar. Genom att be att få låna toaletten tog sig den okände in i målsägandens bostad och stal bl.a. pengar och bankkort. Efter stölderna gjordes uttag eller försök till uttag i uttagsautomater med hjälp av målsägandenas bankkort. Av bilder från övervakningsfilmer framkom att uttagen gjorts av B. Av målsägandens uppgifter framkom att det var A som knackat på hemma hos dem. Flera mobiltelefoner hade tagits i beslag vid gripandena. En av telefonerna tillhörde A och de övriga kunde kopplas till B. Genom uppgifter inhämtade från hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kunde det visas att A och B varit vid de olika brottsplatserna vid tidpunkterna för brotten. Det kunde också visas att A och B haft täta dagliga kontakter med varandra under brottsperioden och att de rest tillsammans. I flera fall överensstämde telefonpositioneringarna både med målsägandenas bostäder och med bankomaternas placering. Telefonanalyserna kunde därigenom visa att det var fråga om ett agerande tillsammans och i samförstånd. A dömdes för bl.a. flera fall av grov stöld och bedrägeri genom olovliga automatuttag till fängelse 1 år och 4 månader samt utvisning i 10 år.

Exempel 6

Fyra personer var misstänkta för ett stort antal grova stölder riktade mot äldre personer. Gärningsmännen agerade efter ett och samma modus. De knappade in en bostadsadress på en viss hemsida som listar boende på adressen så att den som är äldst hamnar överst på listan med angivande av namn, ålder, adress och telefonnummer. Därefter användes en s.k. brottstelefon för att ringa målsäganden, som i de flesta fall var i 90-årsåldern. Uppringaren utgav sig komma från hemtjänsten och aviserade ett besök. Kort därefter dök en gärningsman upp hos målsäganden och förde med sig honom/henne till kök eller badrum så att en medgärningsman under tiden kunde ta sig in obemärkt i bostaden. Företrädesvis stals smycken och kontanter. Vid ett tillfälle kunde polisens spanare gripa de fyra gärningsmännen bara några minuter efter att de lämnat en äldre persons bostad. Deras telefoner togs i beslag, liksom en av brottstelefonerna. Vid tömning av mobiltelefonerna kunde sökhistorik från internet binda gärningsmännen till ca 20 grova stölder hos äldre personer runt om i länet. Detta hade inte ensamt varit tillräckligt för att fälla dem för brotten eftersom målsägandena var gamla och skröpliga, med dåliga minnesbilder och flera av dem fanns inte längre kvar i livet vid tiden för rättegången. Att en av telefonerna sökt på målsägandenas adresser var inte tillräckligt för att säga att samtliga fyra hade deltagit i brotten. Genom HÖK på de fyras telefoner kunde flera av telefonerna positioneras i närheten av målsägandenas adresser vid tiden för brotten vid så gott som samtliga brottstillfällen. HÖK-positioneringarna visade också ett återkommande rörelsemönster som att gärningsmännen sannolikt färdades tillsammans vid brotten. De misstänkta förnekade inledningsvis att de umgicks regelbundet sinsemellan, men genom samtalslistorna kunde visas att deras telefoner hade kontakt med varandra i stort sett varje dag, ofta flera gånger om dagen. Sammantaget räckte det för fällande domar för alla fyra gärningsmännen. De två som deltog vid flest antal brott, dömdes till 4,5 respektive 5 års fängelse.

Analys

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation har från 2018 till 2019 ökat med 330 personer, från 2422 till 2752 personer. Det innebär en ökning med 14 procent. Året dessförinnan ökade antalet personer med 260, vilket motsvarade 12 procent.

Även antalet beviljade tillstånd har ökat från 2018 till 2019. 2018 gav domstol 9151 tillstånd och 2019 gavs 10 910 tillstånd. Detta är en ökning med 1759 tillstånd eller 19 procent. Året dessförinnan ökade antalet tillstånd med 1160 vilket motsvarade 14 procent.

Trots att antalet övervakade misstänkta personer ökat de två senaste åren ligger antalet endast något över den nivå på 2381 personer som fanns 2013. De förändringar av antalet misstänkta personer som skett under åren 2013–2019 ligger något över vad som kan förväntas på grund av naturlig årlig variation. Däremot har antalet tillstånd ökat kraftigt under samma period. Räknat från 2014 till 2019 har antalet tillstånd ökat från 4398 till 10 910, en ökning med 6512 tillstånd motsvarande 148 procent. Förklaringen till detta är, vilket även påtalats i tidigare redovisningar, att de misstänkta allt oftare byter telefoner och att polisen därmed kan knyta misstänkta personer till fler teleadresser.

Sett till brottstyper kunde det i 2018 års redovisning noteras att antalet tillstånd som avser våldsbrott hade ökat påtagligt från 2016 till 2017 och att hela ökningen från 2016 till 2017 av antalet tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation var hänförliga till ökningen av antalet tillstånd för våldsbrott. Under 2018 fortsatte ökningen för våldsbrotten, men öknings- takten var lägre än året dessförinnan. Under 2019 har antalet tillstånd för våldsbrott tydligt ökat. Antalet har ökat från 4840 till 5860. Ökningen med 1020 tillstånd innebär att våldsbrotten står för 58 procent av den totala ökningen av antalet tillstånd.

Även antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation på grund av misstanke om våldsbrott har ökat påtagligt under 2019 jämfört med 2018. Under 2018 övervakades 866 personer. Denna siffra har under 2019 ökat till 1136, en ökning med 270 personer. Denna ökning innebär att våldsbrotten står för 82 procent av den totala ökningen på 330 personer.

Till skillnad från våldsbrotten har antalet misstänkta personer och antalet tillstånd för övriga brottstyper i princip varit oförändrat eller minskat. För den narkotikarelaterade brottsligheten minskade antalet personer medan antalet tillstånd ökade marginellt. För sexualbrott, tillgreppsbrott och ekonomiska brott minskade såväl antalet misstänka personer som antalet tillstånd.

Däremot kan man konstatera att såväl antalet misstänkta personer som antalet tillstånd ökade tydligt för gruppen "övriga brott". Antalet personer som övervakades på grund av övriga brott ökade från 338 till 549 personer, en ökning med 62 procent. Antalet tillstånd ökade än mer. Från 1111 till 2053, en ökning med 85 procent. Vilka brottstyper som ligger bakom de stigande siffrorna kan dock inte utläsas av den inhämtade statistiken.

Till skillnad från hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, som nästan uteslutande är framåtsiktande och har som ändamål att avlyssna kommunikation i realtid, avser hemlig övervakning av elektronisk kommunikation oftast förfluten tid. De rättsvårdande myndigheterna är därför i ärenden om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation beroende av att teleoperatörerna, på grund av skyldighet till detta i bestämmelser eller för eget bruk, lagrat uppgifter som kan lämnas ut i efterhand.

Genom EU-domstolens förhandsavgörande den 21 december 2016 i de förenade målen C-203/15 och C-698/15 (Tele2-domen) underkändes de svenska bestämmelserna i lagen om elektronisk kommunikation (LEK), såvitt avser skyldigheten för teleoperatörer att lagra trafik- och lokaliseringssuppgifter för brottsbekämpande ändamål.

Som en direkt följd av domen upphörde flera svenska teleoperatörer att lämna ut dessa uppgifter till brottsbekämpande myndigheter, trots att domstol hade beviljat tillstånd till detta. Även om domstol ger tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation så har beslutet inte alltid gått att verkställa eftersom teleoperatörerna inte har haft några uppgifter att lämna ut.

Eftersom både antalet övervakade misstänkta personer och antalet tillstånd ökat under både 2018 och 2019 finns det emellertid inget i det statistiska un-

derlaget som ger stöd för att åklagare skulle ha avstått från att göra framställan till domstol angående hemlig övervakning av elektronisk kommunikation med anledning av Tele2-domen.

Beträffande hemlig övervakning av elektronisk kommunikation finns det dock inga redovisade uppgifter från åklagarna om vilket resultat tvångsmedlet gett. Det går därför inte att bedöma om och i så fall i vilken utsträckning nyttan under 2018 och 2019 av hemlig övervakning påverkats av vissa teleoperatörers handlande.

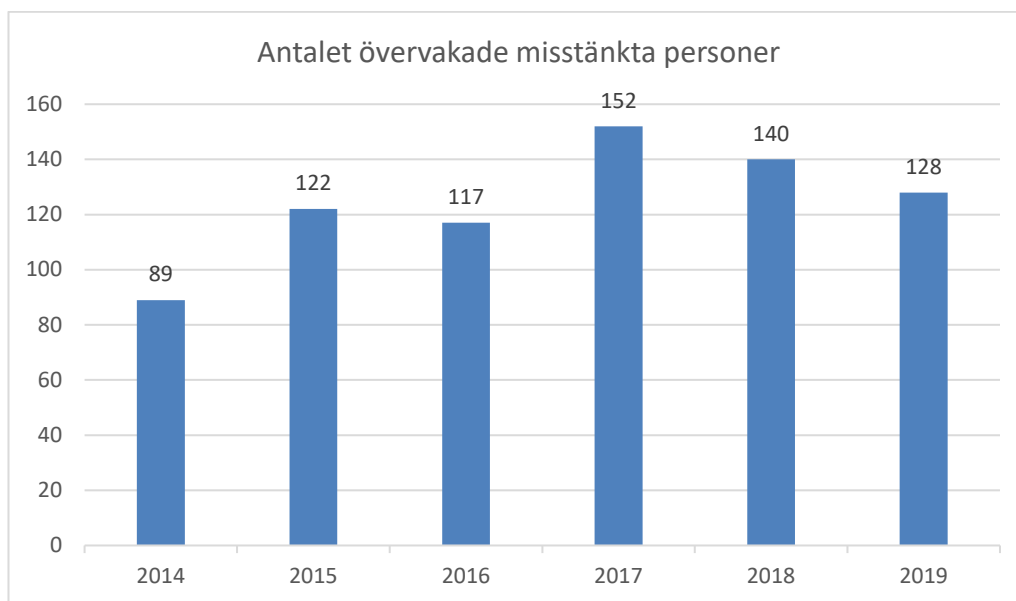
Sedan den 1 oktober 2019 gäller nya bestämmelser om datalagring. Bestämmelserna innebär en skyldighet för de företag (operatörer) som bedriver anmälningspliktig verksamhet enligt 2 kap. 1 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation (LEK) att för brottsbekämpningsändamål lagra uppgifter från tele- och internetkommunikation under viss tid. Det återstår att se vilken effekt de nya bestämmelserna kommer att få på de rättsvårdande myndigheternas användning av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation.

6 Hemlig kameraövervakning (HKÖ)

Hemlig kameraövervakning innebär i huvudsak att fjärrstyrda videokameror används för personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas. Åtgärden får avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig eller, om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet, den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats.

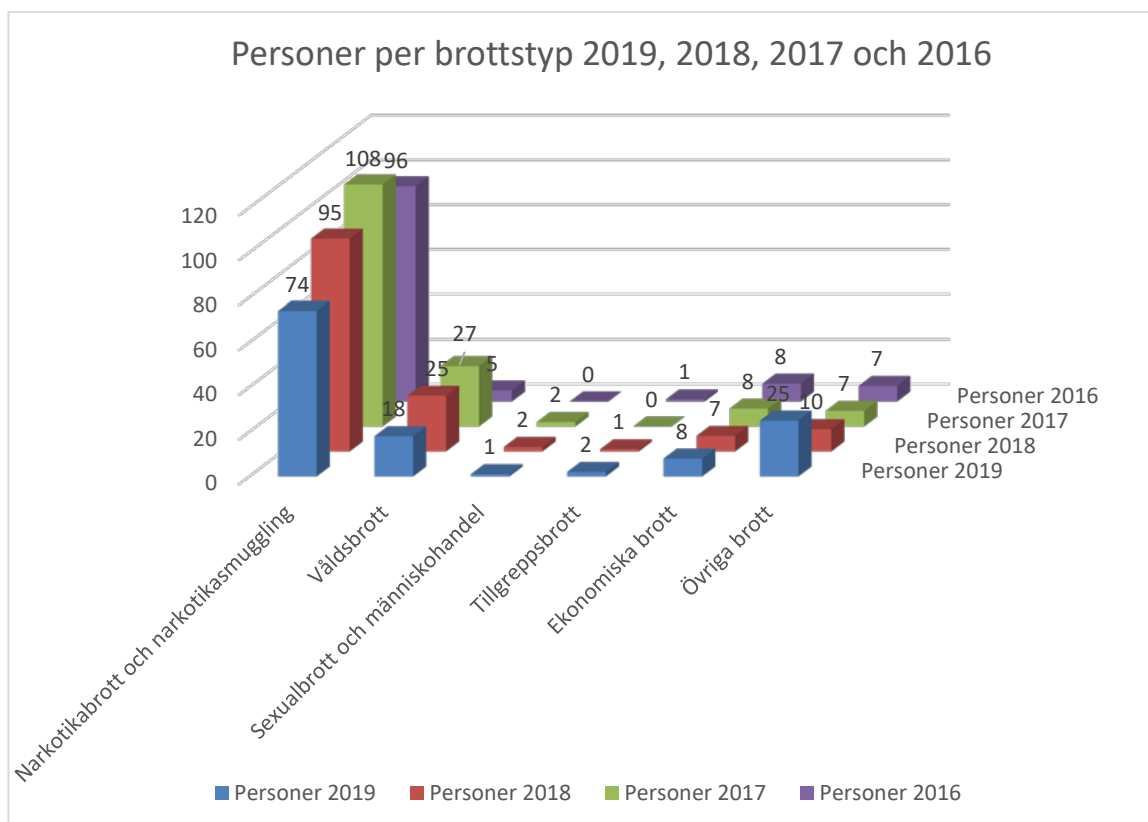
Antalet personer

Under 2019 användes hemlig kameraövervakning mot 128 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

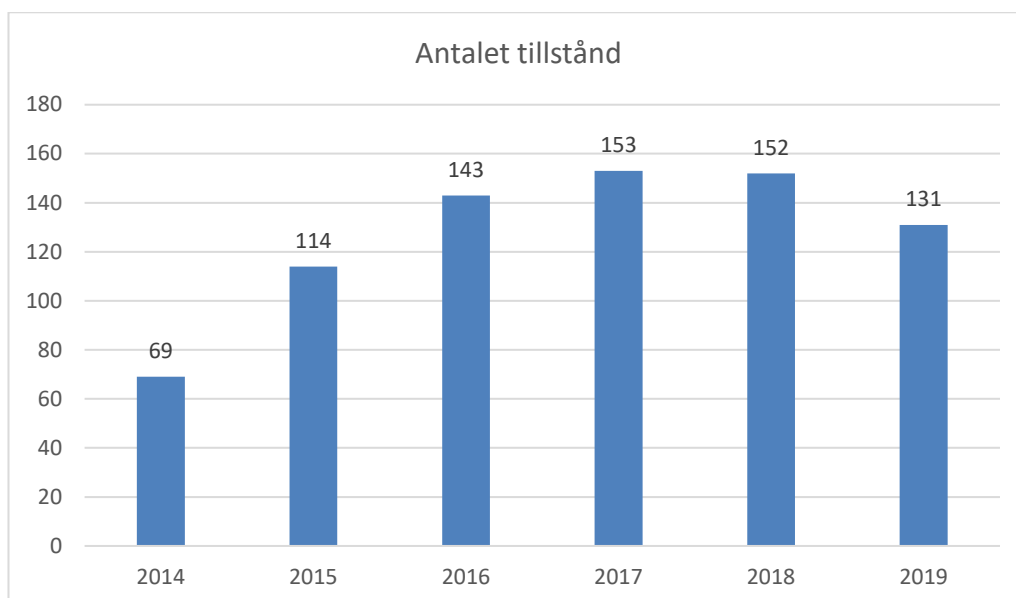
Antalet personer fördelade på brottstyp

Följande diagram visar fördelningen på olika brottstyper. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

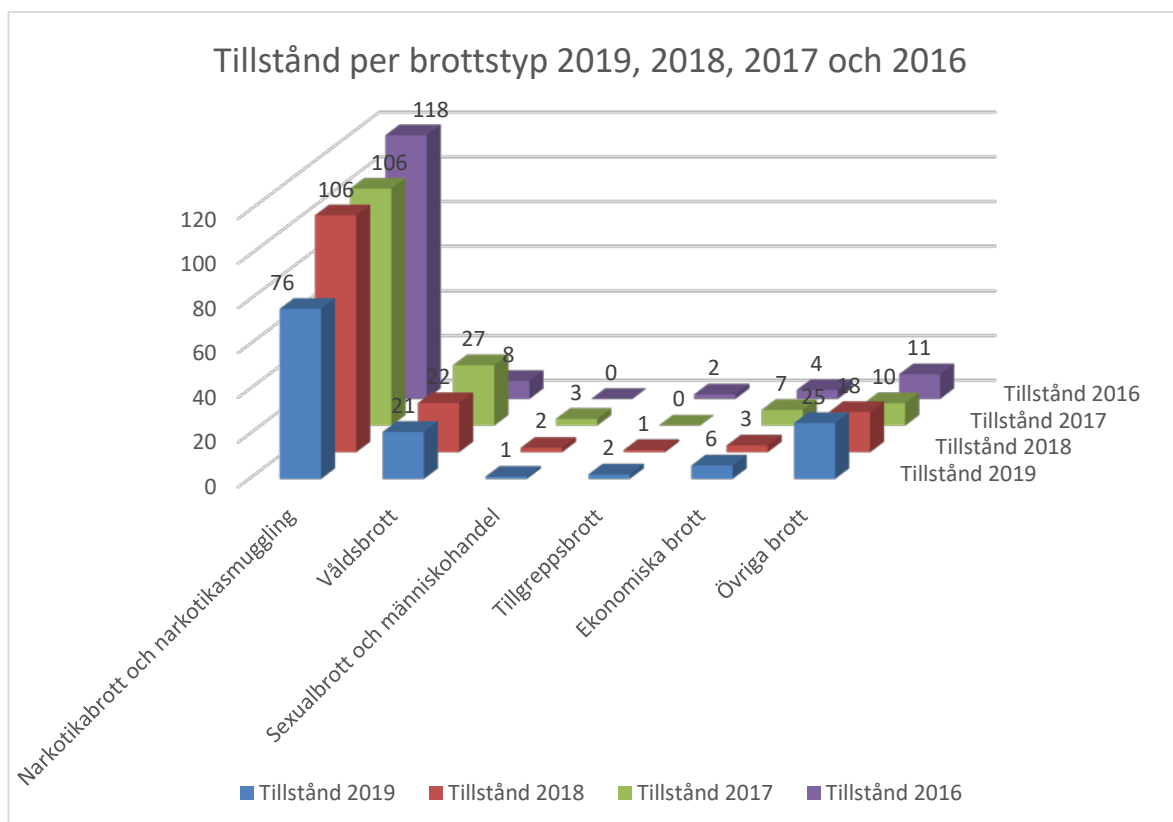
Antalet tillstånd

Under 2019 gavs 131 tillstånd till hemlig kameraövervakning. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har under 2019 i ett fall avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig kameraövervakning.

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2019 fattat 18 interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning. Domstol har fastställt samtliga beslut. Under 2018 fattade åklagare 17 interimistiska beslut om hemliga kameraövervakning och även då fastställde domstol samtliga beslut. Under 2017 fattade åklagare sju interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning, varav två upphävdes av domstol. Under 2016 fattade åklagare två interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning och inget av dessa upphävdes av domstol.

Tvångsmedlets varaktighet

Den tid som den hemliga kameraövervakningen pågått redovisas i hela dagar.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2015	35	29	146	1
2016	55	50	199	1
2017	52	35	307	1
2018	54	31	255	1
2019	40	29	193	1

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga kameraövervakningen inneburit något resultat för utredningen. I de ärenden som ska omfattas av redovisningen av nyttan har hemlig kameraövervakning använts vid 176 brott (169 brott 2018, 124 brott 2017 och 106 brott 2016).

Under förundersökning:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	91	52%	51%	48 %	31%
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	124	70%	61%	80 %	61%
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	81	46%	41%	31 %	25%
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	17	10%	8%	6 %	7%
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	97	55%	50%	38 %	47%

Efter förundersökningen:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	27	15%	6%	16 %	5%
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	80	45%	40%	38 %	30%
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningsansökan	76	43%	41%	29 %	30%

Överskottsinformation:

	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
Nytta					
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	27	15%	19%	15 %	11%
uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	9	5%	4%	0 %	6%

Övrigt:

	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
Nytta					
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	80	45%	43%	23 %	25%

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig kameraövervakning haft för brottsbekämpningen redovisas här två anonymiserade ärenden.

Exempel 7

En vapengömma i skogen anträffades av privatpersoner. Vapnen (pistoler, en kulsprutepistol och en revolver) byttes ut mot replikor och efter beslut om hemlig kameraövervakning så sattes en kamera upp på platsen för gömman. Efter någon vecka så kom två gärningsmän och grävde upp vapnen. Bilderna från kameran var så bra att polis tyckte sig kunna identifiera båda två samt att man också kunde identifiera vilka kläder de hade på sig. Båda åtalades. Den ene av gärningsmännen, X, medgav att det var han som syntes på filmen från övervakningen. Den andre gärningsmannen, Y, bestred dock att det var han som syntes på filmen. Enligt domstolen talade bilderna filmen bl.a. för att Y var en av de två gärningsmännen och för att de kläder som anträffades i Y:s hem var desamma som den filmade personen hade på sig. Y dömdes av tingsrätten för försök till grovt vapenbrott till fängelse i två år. Domen har vunnit laga kraft.

Exempel 8

I ett ärende rörande grovt narkotikabrott uppkom misstankar om att narkotika hanterades i en lägenhet. Tillstånd till hemlig kameraövervakning mot lägenhetens ytterdörr inhämtades. Vid tillslag togs stora mängder narkotika i

beslag i lägenheten. Den misstänkta huvudmannen bodde inte i lägenheten. Bevisningen från den hemliga kameraövervakningen var mycket viktig för att klarlägga huvudmannens inblandning i brottsligheten. Det framgick att han gjort många besök i lägenheten även när lägenhetsinnehavaren inte varit där. Det framgick också att han burit in en kartong i lägenhet några dagar före tillslag och att lägenhetsinnehavaren inte varit i lägenheten efter att kartongen burits dit. Vidare framgick att en annan av de misstänkta personerna endast varit i lägenheten sporadiskt och inte alls efter att kartongen burits in i lägenheten. Detta ledde till att stärka misstankarna mot huvudmannen och att misstankarna mot de två andra i vissa avseenden försvagades och kom att avse andra roller i hanteringen. Tack vare den hemliga kameraövervakningen kunde åklagaren på ett tidigare skede i förundersökningen än annars få klart för sig vilka roller de inblandade haft och anpassa de personella tvångsmedlen till det. Åtalets utformning påverkades i hög grad av utredningen från den hemliga kameraövervakningen. Domstolarna fäste stor vikt vid bevisningen som kommit fram genom den hemliga kameraövervakningen. Den ledde till en mer nyanserad bild av de inblandades brottslighet, vilket gav genomslag både i rubricering och påföljd. Huvudmannen dömdes till fängelse i 6 år.

Analys

Beträffande hemlig kameraövervakning har antalet övervakade misstänkta personer och antalet tillstånd minskat under 2019 jämfört med 2018. Antalet misstänkta personer minskade från 140 personer 2018 till 128 personer 2019. Antalet tillstånd minskade under samma period från 152 till 131.

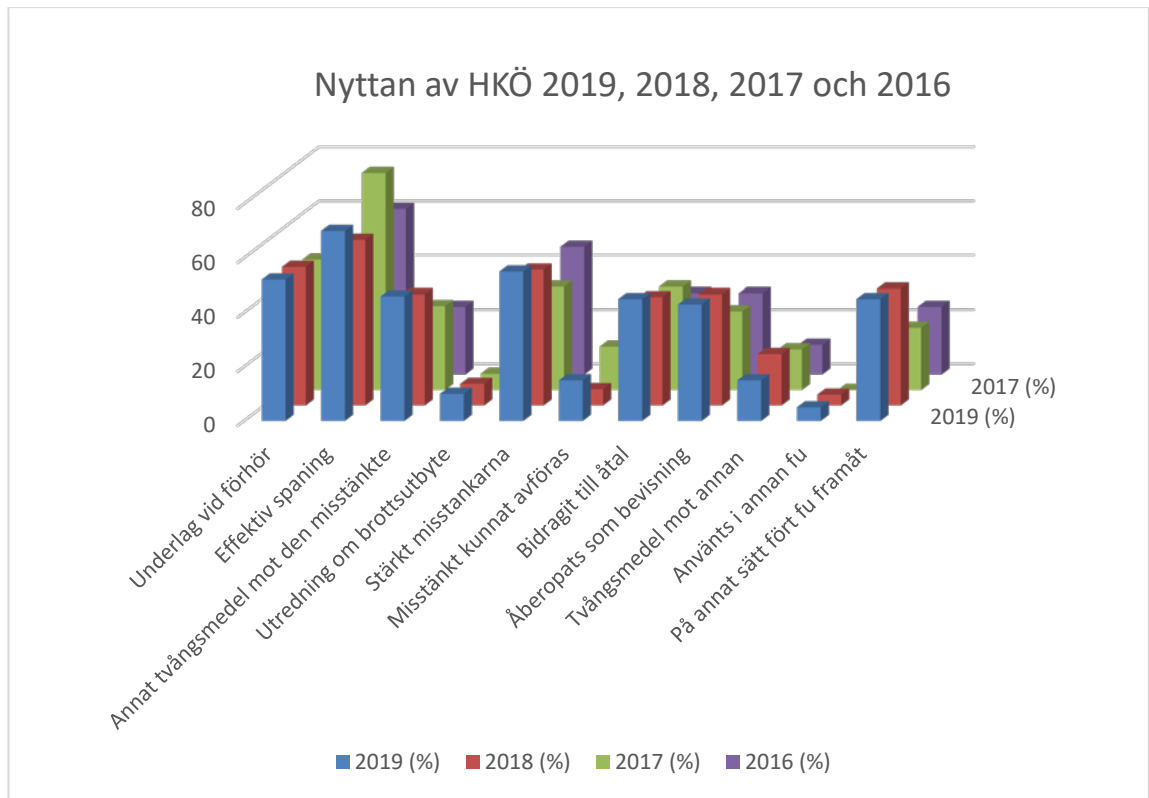
Antalet misstänkta personer och antalet tillstånd minskade även under 2018 jämfört med 2017. Förändringarna är inte större än att de kan förklaras med naturlig årlig variation. Den omständigheten att antalet misstänkta personer och tillstånd minskat två år i rad innebär dock att det är tydligt att en tidigare ökande trend har avstannat.

Vid en jämförelse av hur tillstånden fördelas mellan brottstyperna kan man se att det finns en fortsatt mycket stark koncentration till narkotikarelaterad brottslighet. Det är dock samtidigt den narkotikarelaterade brottsligheten som kan förklara hela nedgången i antalet misstänkta personer och antalet tillstånd under 2019. Antalet personer minskade från 95 till 74 och antalet tillstånd minskade från 106 till 76.

Antalet misstänkta personer och antalet tillstånd som avsåg våldsbrott ökade kraftigt mellan 2016 och 2017 och låg under 2018 kvar på en betydligt högre nivå än tidigare år. Även om antalet misstänkta personer minskar något under 2019 ligger våldsbrotten kvar på en förhållandevis hög nivå.

Liksom för andra hemliga tvångsmedel har hemlig kameraövervakning under 2019 ökat för gruppen "övriga brott". Jämfört med året dessförinnan har antalet misstänkta personer ökat från 10 till 25 och antalet tillstånd ökat från 18 till 25. Vilka brottstyper som ligger bakom de stigande siffrorna kan inte utläsas av den inhämtade statistiken.

För att på ett bättre sätt kunna redovisa vilket resultat de hemliga tvångsmedlen inneburit redovisas nyttan och varaktigheten sedan 2016 års redovisning först när förundersökningen lett till åtal eller lagts ned. På det sättet kommer redovisningen att omfatta hela förundersökningen. En jämförelse i diagramform mellan 2019, 2018, 2017 och 2016 ger följande utfall.

Det föreligger förhållandevis stora skillnader mellan de olika nyttoparametrarna för 2019, 2018, 2017 och 2016. Sett över tid är det dock tydligt den största nyttan med hemlig kameraövervakning är att den bidrar till en effektiv spaning (70 % av ärendena under 2019), att den utgör underlag för förhör (52 % under 2019), att den bidrar till att stärka misstankarna (55 % under 2019) samt att uppgifterna bidragit till att annat tvångsmedel har använts mot den misstänkte (46 % under 2019).

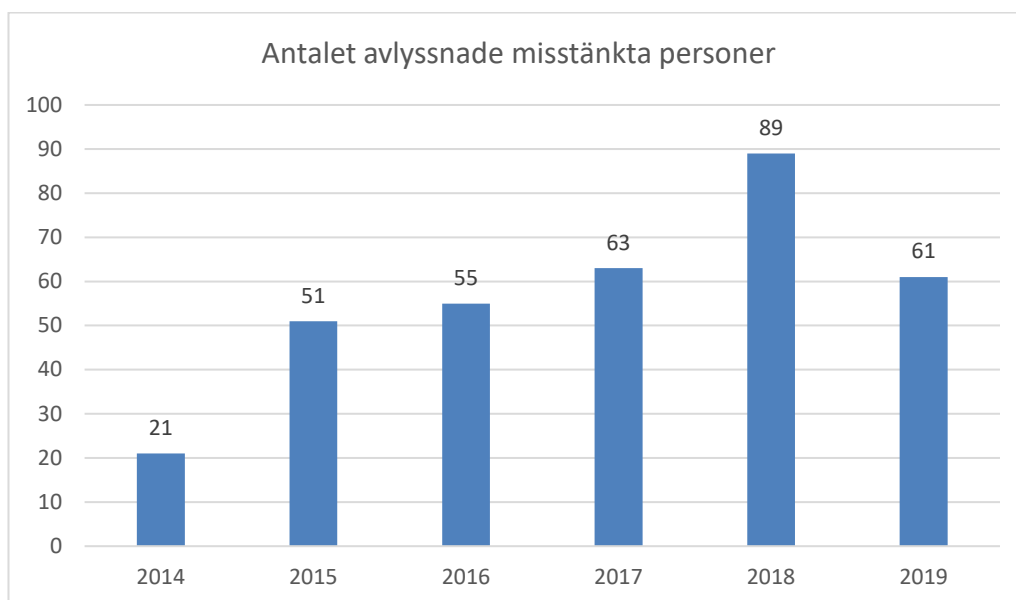
Under såväl 2019 som 2018, 2017, 2016 och 2015 har det funnits hemlig kameraövervakning som pågått under endast en dag. I övrigt har varaktigheten varierat under åren. Under 2019 minskade den genomsnittliga tiden jämfört med 2018 från 54 till 40 dagar. Under samma period minskade mediantiden från 31 till 29 dagar och den längsta tid som hemlig kameraövervakning har pågått mot en person minskade från 255 till 193 dagar.

7 Hemlig rumsavlyssning (HRA)

En hemlig rumsavlyssning innebär i huvudsak avlyssning eller upptagning av samtal eller av förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till. Åtgärden får, med vissa undantag, avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig.

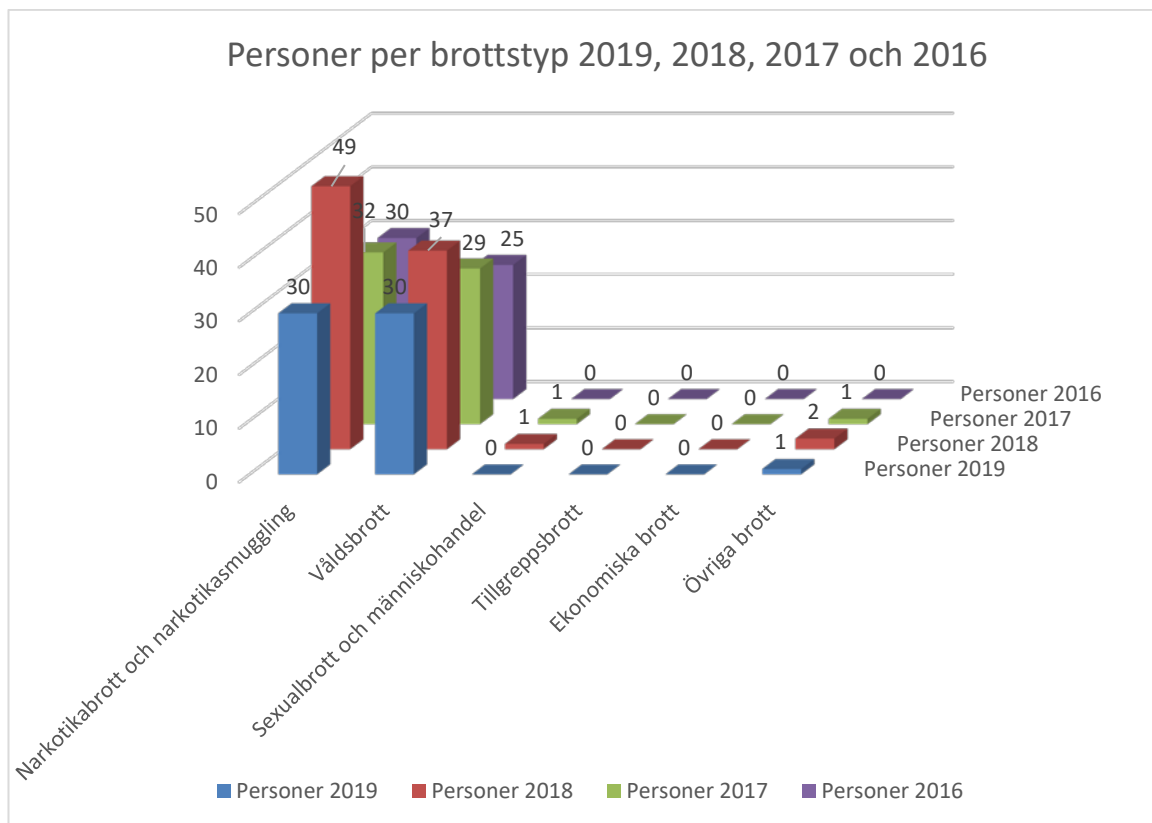
Antalet personer

Under 2019 användes hemlig rumsavlyssning mot 61 misstänkta personer. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

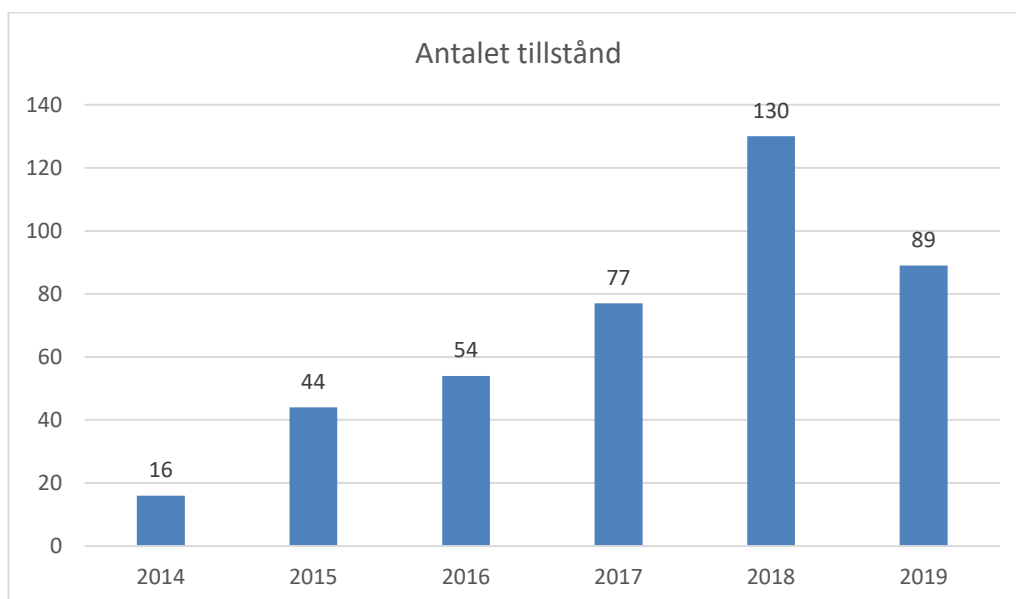
Antalet personer fördelade på brottstyp

Följande diagram visar fördelningen på olika brottstyper.

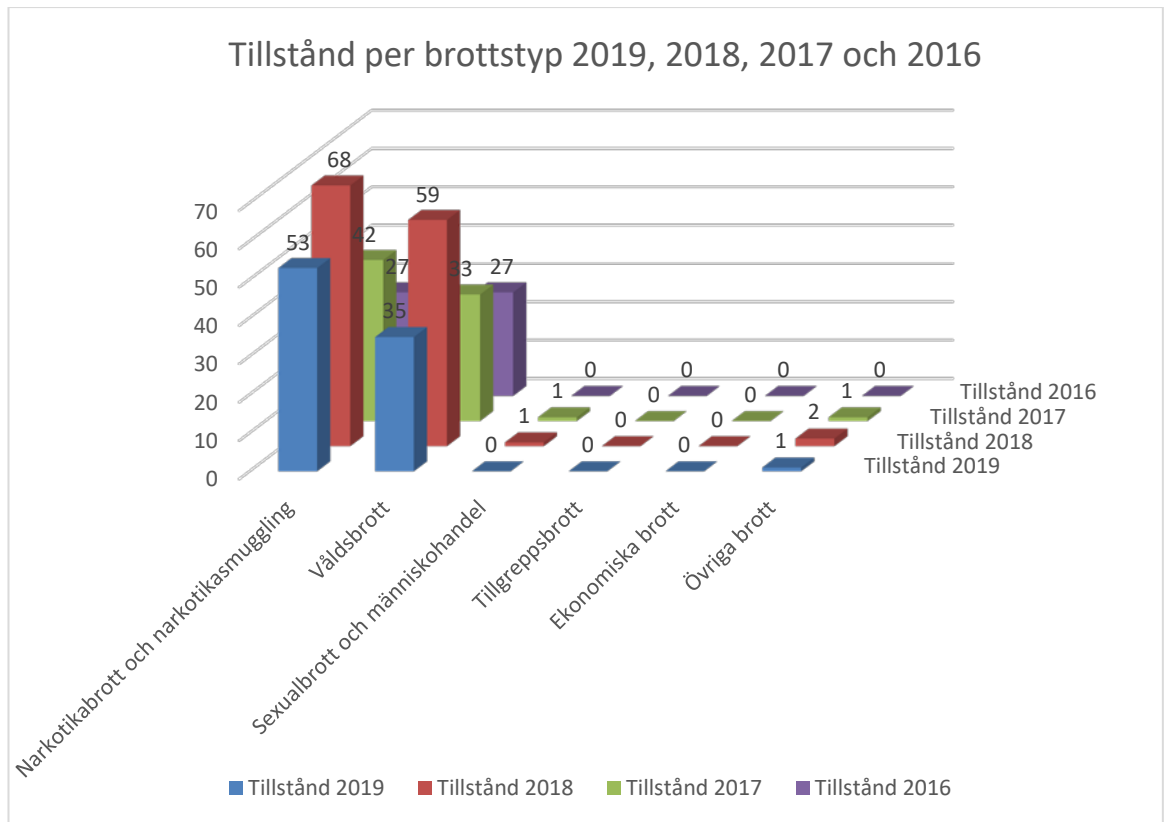
Antalet tillstånd

Under 2019 gavs 89 tillstånd till hemlig rumsavlyssning. En jämförelse med tidigare år ger följande resultat.

Antalet tillstånd fördelat på brottstyp

Tillstånden fördelar sig mellan olika brottstyper på följande sätt.

Avslag

Domstolen har avslagit åklagares begäran om tillstånd till hemlig rumsavlyssning i två fall. De två avslagen har meddelats i samma ärende.

Tvångsmedlets varaktighet

Den tid som den hemliga rumsavlyssningen pågått redovisas i hela dagar.

	Genomsnittlig tid	Mediantid	Längsta tid	Kortaste tid
2015	19	14	57	1
2016	53	30	197	2
2017	62	53	193	1
2018	65	30	324	6
2019	45	27	287	2

Nyttan

Nedan anges i vilken omfattning den hemliga avlyssningen inneburit något resultat för utredningen. I de ärenden som ska omfattas av redovisningen av

nyttan har hemlig rumsavlyssning använts vid 54 brott 2019 (67 brott 2018, 30 brott 2017 och 44 brott 2016).

Under förundersökning:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation	19	35%	24%	27 %	5%
uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras	31	57%	39%	67 %	32%
uppgifterna har bidragit till att annat tvångsmedel använts mot den misstänkte	10	19%	16%	23 %	5%
uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte	1	2%	1%	10 %	2%
uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte	12	22%	33%	17 %	34%

Efter förundersökningen:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat avföras från utredningen	10	19%	3%	33 %	--
uppgifterna har bidragit till att den misstänkte kunnat åtalas	6	11%	10%	17 %	5%
uppgifterna har åberopats som bevisning i stämningensansökan	18	33%	7%	17 %	5%

Överskottsinformation:

Nytta	2019		2018	2017	2016
	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har bidragit till att något tvångsmedel använts mot annan person i samma förundersökning	3	6%	0%	7 %	7%

uppgifterna har använts för att utreda brott i en annan förundersökning	2	4%	3%	3 %	11%
---	---	----	----	-----	-----

Övrigt:

	2019		2018	2017	2016
Nytta	Antal	Andel	Andel	Andel	Andel
uppgifterna har på annat sätt bidragit till att utredningen kunnat föras framåt	20	37%	33%	13 %	11%

Exempel på användningen i praktiken

För att åskådliggöra vilken betydelse användningen av hemlig rumsavlyssning haft för brottsbekämpningen redovisas här ett anonymiserat ärende.

Exempel 9

En man sköts till döds nattetid i en lägenhet. Mannens fru ringde till SOS Alarm vid fyra-tiden på natten och berättade att hennes make hade blivit skjuten då han låg och sov på en madrass på vardagsrumsgolvet, när hon själv och deras tre små barn hade legat och sovit intill. Tillvägagångssättet var synnerligen speciellt. Offret hade skjutits efter att gärningsmannen hade krossat ett fönster på en altandörr och avlossat minst åtta skott med pistol mot offret. Polisen gjorde bedömningen att gärningsmannen måste ha fått hjälp inifrån och att det måste ha varit en skicklig skytt. Offrets fru och en manlig vän till henne kunde misstänkas för mordet. I ärendet användes hemliga tvångsmedel i stor omfattning. Bland annat beviljades hemlig rumsavlyssning i en bil och i en bostad som tillhörde mannen. Även hemlig kameraövervakning användes mot ingången till mannens bostad. Både kvinnan och mannen frihetsberövades. Mannen åtalades för mord och kvinnan för medhjälp till mord. Mannen åtalades även för grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott. I både morddelen och vapen-/narkotikabrottsdelen åberopades inspelningar från den hemliga rumsavlyssningen. I morddelen fick de hemliga tvångsmedlen, bl.a. rumsavlyssningen, betydelse som bevisning genom att mannen till en vän uppgav att det var han som sköt offret samt att mannen och kvinnan i ett annat samtal pratade om det exakta antalet skott som hade avlossats. Även i narkotika- och vapenbrottsdelen fick rumsavlyssningen betydelse som bevisning mot mannen. Både mannen och kvinnan dömdes i tingsrätten mot sitt nekande. Hovrätten fastställde domen mot mannen men friade kvinnan. Påföljden för mannen blev fängelse på livstid.

Analys

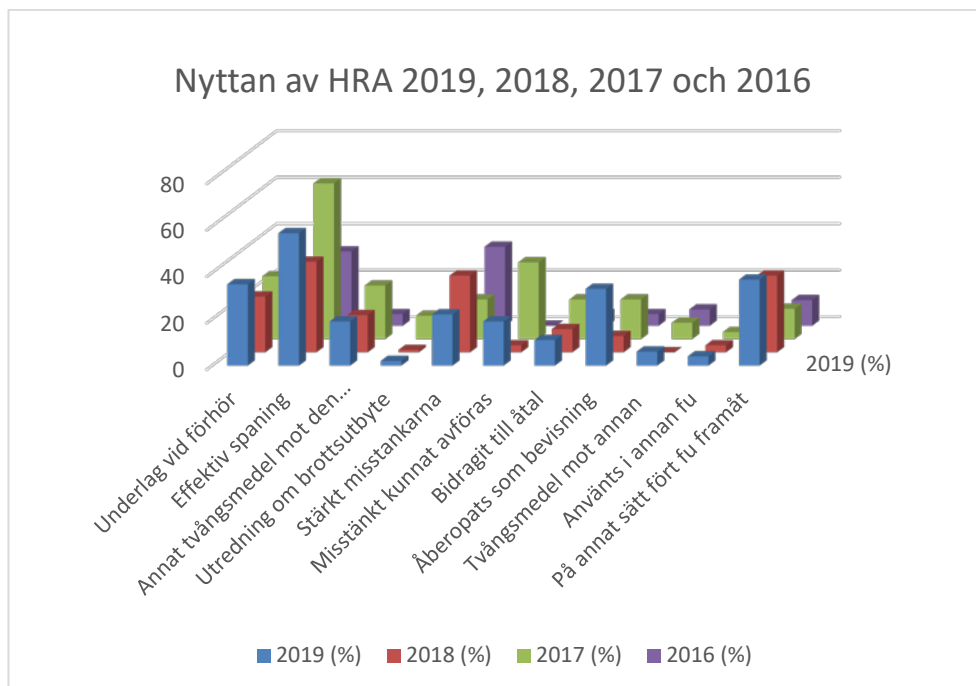
Under 2019 beviljades 89 tillstånd till hemlig rumsavlyssning och antalet misstänkta avlyssnade personer uppgick till 61. I jämförelse med andra hemliga tvångsmedel har användningen av hemlig rumsavlyssning, liksom tidigare år, varit mycket begränsad. Hemlig rumsavlyssning används nästan uteslutande vid narkotikarelaterad brottslighet och vid våldsbrott. Även om antalet ärenden varit lågt ökade antalet tillstånd och antalet misstänkta som varit föremål för tvångsmedlet för varje år under perioden 2014–2018. Ökningstakten var relativt låg, men från 2017 till 2018 ökade antalet tillstånd från 77 till 130, en ökning med 69 %. Från 2016 till 2017 ökade antalet tillstånd från 54 till 77, en ökning med 23 tillstånd eller 43 %.

Ökningen sedan 2014 vad gäller antalet tillstånd kan ha flera förklaringar. En möjlig förklaring är att behovet av hemlig rumsavlyssning ökar när medvetenheten hos kriminella personer om möjligheterna till hemlig avlyssning av telefoner blir större. Man undviker då att tala om brottsligheten på telefon. En annan möjlig förklaring är att polis och åklagare blivit mer medvetna om möjligheterna till hemlig rumsavlyssning.

Den stora ökningen av antalet tillstånd under just 2018 kunde förklaras av att det förekommit många tillstånd i några få ärenden. Hemlig rumsavlyssning förekom under 2018 i totalt 34 ärenden. 60 av tillstånden (46 %) var hänförliga till endast tre ärenden.

Under 2019 har hemlig rumsavlyssning använts i totalt 35 ärenden, vilket innebär att antalet ärenden nästan är detsamma som under 2018. Även om det finns några ärenden med många tillstånd finns det inga enskilda ärenden med så många tillstånd som under 2018. Antalet avlyssnade misstänkta personer uppgår till 61, vilket är jämförbart med det antal som avlyssnades under 2017. Antalet tillstånd under 2019 uppgår till 89 vilket är betydligt färre än de 130 tillstånd som gavs under 2018, men fler än de 77 tillstånd som gavs under 2017.

Den minskning av användningen av hemlig rumsavlyssning som skett under 2019 kan hänföras både till narkotikarelaterad brottslighet och till våldsbrott.

Den permanenta lagstiftningen om hemlig rumsavlyssning trädde i kraft den 1 januari 2015. Under de senaste åren har det också rent tekniskt blivit enklare att använda sig av utrustning för hemlig rumsavlyssning. Å andra sidan har det blivit vanligt att misstänkta personer träffas på allmänna platser där de känner sig säkra på att kunna tala utan risk för att bli avlyssnade. För att kunna verkställa hemlig rumsavlyssning på sådana platser är det nödvändigt att tiden mellan beslut och verkställighet är mycket kort. Det hade i dessa fall varit av stort värde om åklagare hade haft möjlighet att fatta intermistiska beslut om hemlig rumsavlyssning, något som idag inte är tillåtet i fredstid.

Med hänsyn till att antalet tillstånd fortfarande är relativt lågt är det svårt att dra några långtgående generella slutsatser vad gäller användningen och nyttan. De enskilt största nyttorna av hemlig rumsavlyssning under 2019 är att den medför att effektiv spaning kan genomföras, att uppgifterna har utgjort underlag i förhörssituation samt att den på andra sätt bidrar till att en brottsutredning kan föras framåt. I en tredjedel av fallen med hemlig rumsavlyssning under 2019 har uppgifterna åberopats som bevisning i stämningsansökan. Detta är en betydligt större andel än tidigare år.

Vid en jämförelse mellan 2018 och 2019 av varaktigheten kan det konstateras att genomsnittstiden för hemlig rumsavlyssning minskat med 20 dagar, från 65 till 45 dagar, och att den längsta tid som avlyssning har pågått mot en person har minskat från 324 till 287 dagar. Även mediantiden har minskat från 30 dagar till 27 dagar, vilket är den kortaste tiden sedan 2015. Mediantiden för hemlig rumsavlyssningen ligger därmed under den tid som tillstånd till avlyssning maximalt får gälla (en månad) om förlängning inte begärs.

8 Internationell rättslig hjälp

I ärenden om internationell rättslig hjälp i brottmål och utländsk europeisk utredningsorder har hemliga tvångsmedel använts i Sverige på begäran av annat land i följande omfattning.

		Antal personer	Antal tillstånd
HAK	2016	29	78
	2017	16	49
	2018	23	93
	2019	7	22
 			
HÖK	2016	76	209
	2017	28	103
	2018	46	140
	2019	39	84
 			
HKÖ	2016	1	1
	2017	0	0
	2018	0	0
	2019	0	0
 			
HRA	2016	3	3
	2017	1	2
	2018	13	26
	2019	1	1
 			
TOTALT	2016	109	291
	2017	45	154
	2018	82	259
	2019	47	107

Det kan anmärkas att eventuella avslag inte går ej att utläsa ur HTM-Cåbra eftersom statistisk brottsgrund, såsom exempelvis internationell rättslig hjälp, anges först när ett beviljat tillstånd från domstol registreras. Eventuella avslag

ingår i dock redovisat antal avslag för respektive tvångsmedel se sidorna 10 och 21

HAK – hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

HÖK – hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

HKÖ – hemlig kameraövervakning

HRA – hemlig rumsavlyssning

Interimistiska beslut

Åklagare har under 2019 fattat fem interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel i ärenden om internationell rättslig hjälp i brottmål. Samtliga fem avsåg hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och samtliga fastställdes av domstol

Analys

Med hänsyn till att antalet tillstånd är lågt är det svårt att dra några generella slutsatser vad gäller användningen. Enskilda ärenden kan få ett mycket stort genomslag i statistiken.

Bortsett från detta kan det konstateras att omfattningen av hemliga tvångsmedel på begäran av annat land var betydligt lägre under 2019 än under 2018, både avseende antal misstänkta personer och antalet tillstånd.

Det totala antalet personer som var föremål för hemliga tvångsmedel minskade med 43 procent, från 82 till 47. Antalet tillstånd minskade med 59 procent, från 259 till 107. Liksom under 2017 och 2018 förekom det under 2019 ingen hemlig kameraövervakning på begäran av annat land. Hemlig rumsavlyssning riktades mot en misstänkt person och beträffande denne gavs ett tillstånd.

9 Preventiva tvångsmedel

Inom Åklagarmyndigheten är det Riksenheten för säkerhetsmål som handlägger ärenden enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Utöver de ärenden som samtidigt har hanterats av Säkerhetspolisen och som ingår i redovisningen i avsnitt 10 har Riksenheten för säkerhetsmål under 2019 hanterat ett ärende från Polismyndigheten enligt denna lag.

10 Säkerhetspolisen

Enligt regeringsuppdraget ska Åklagarmyndigheten, i samverkan med Säkerhetspolisen, årligen redovisa Säkerhetspolisens tillämpning av hemliga tvångsmedel i vissa fall.

I Säkerhetspolisens verksamhet har det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott under 2019 totalt fattats 414 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Siffran inkluderar såväl initiala beslut som förlängning av tillståndstiden. Motsvarande siffra för 2018 var 288, vilket betyder en uppgång med 126. Av besluten fattades ett inom ramen för internationell rättslig hjälp i brottmål.

Säkerhetspolisen respektive åklagare har under 2019 fattat 103 beslut med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Motsvarande siffra för 2018 var 190 beslut, vilket betyder en nedgång med 87.

Enligt regeringsuppdraget ska Säkerhetspolisen, om det enligt myndighetens bedömning kan ske utan skada för verksamheten, kommentera orsaken till en ökad eller minskad användning av hemliga tvångsmedel. Antalet beslut om tvångsmedel är helt beroende av karaktären på de ärenden som Säkerhetspolisen hanterar varje år. Vissa ärenden kan medföra att många tvångsmedelsbeslut fattas, medan andra ärenden inte behöver föranleda några tvångsmedelsbeslut alls. Detta är också förklaringen till förändringarna både vad gäller upp- och nedgång sedan 2018. Förändringarna ligger med andra ord inom vad som kan betraktas som en normal årlig variation.

11 Bilaga - Inhämtningslagen

Polismyndighetens och Tullverkets inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet under 2019

Polismyndighetens och Tullverkets redovisning avseende användningen av hemliga tvångsmedel under 2019, med stöd av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, ska i enlighet med regeringsbeslutet innehålla uppgifter om följande:

- Antalet beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation uppdelat på vilken brottslig verksamhet inhämtningen har avsett.
- Hur tillämpningen har utvecklats i förhållande till tidigare år.
- Anonymiserade exempel som illustrerar vilken nytta myndigheterna har haft vid tillämpningen av tvångsmedlet.

Ett beslut om inhämtning, fick t o m 30 september 2019 fattas av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket, och är enligt aktuell lagstiftning definierat att omfatta en brottslig verksamhet, en tid som beslutet avser, ett telefonnummer eller annan adress (ex. IP-adress), en elektronisk kommunikationsutrustning eller ett geografiskt område.

Den 1 oktober 2019 trädde Lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet i kraft vilket varvid Åklagarmyndigheten fattar beslut efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket.

Redovisningen för år 2019 är därför indelad i två tidsperioder; beslut fattade av Polismyndigheten och Tullverket under tiden från och med den 1 januari 2019 till och med den 30 september 2019, samt beslut fattade av Åklagarmyndigheten under tiden från och med den 1 oktober 2019 till och med den 31 december 2019.

Beslut fattade av Polismyndigheten (2019-01-01 - 2019-09-30) samt beslut fattade av Åklagarmyndigheten (2019-10-01-2019-12-31) har sammanställts av Polismyndighetens Nationella Operativa Avdelning (Noa) efter inrapportering från respektive Polisregion, Underrättelseenheten vid Noa samt Avdelningen för särskilda utredningar. Tullverket har utifrån samma kriterier sammanställt sina beslut separat. Därefter har Polismyndigheten och Tullverket gemensamt sammanställt resultatet i denna redovisning. Säkerhetspolisens beslut ingår inte i denna redovisning.

Antal inhämtningsbeslut samt utveckling i förhållande till tidigare år

Polismyndigheten och Tullverket har sammanlagt under perioden **1 januari 2019 t o m 30 september 2019** tagit **562 beslut** om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet. Åklagarmyndigheten har sammanlagt under perioden **1 oktober 2019 t o m 31 december 2019** fattat **132 (varav 2 avslag) beslut** baserade på ansökan från Tullverket och Polismyndigheten. Sammantaget är antalet beslut fattade under **hela 2019 694 beslut**. Under **2018** togs sammanlagt **556 beslut**, under **2017** togs **595 beslut** och under **2016** togs **688 beslut**.

Det kan därmed konstateras att det skett en ökning sedan föregående år och vi ser en nivå som ligger i linje med antalet fattade beslut *före* EU-domstolens beslut i december 2016.

Åklagarmyndighetens beslut **191001-191231**
(Polismyndigheten föredragande)

Brottslig verksamhet	Antal
Grovt narkotikabrott	70
Synnerligen grovt narkotikabrott	1
Mord	2
Grovt vapenbrott	20
Lagen om brandfarliga och explosiva varor	4
Avslagna ansökningar	2
SUMMA	99

Tullverkets beslut **2016** **2017** **2018** **190101-190930**

Brottslig verksamhet	Antal	Antal	Antal	Antal
Grov narkotikasmuggling	234	205	68	61
Synnerligen grov narkotikasmuggling	-	1	3	5
SUMMA	234	206	71	66

Åklagarmyndighetens beslut **191001-191231**
(Tullverket föredragande)

Brottslig verksamhet	Antal
Grov narkotikasmuggling	33
SUMMA	33

Nytta och anonymiserade exempel

Mot bakgrund av att underrättelseverksamhet i allt väsentligt är ett långsiktigt arbete är det inte möjligt att ännu bedöma den fulla nyttan av 2019 års inhämtningsbeslut. Då ärendena uteslutande rör grov brottslighet av relativt komplex karaktär innebär det att i flera av de anonymiserade exemplen, som beskriver nyttan av inhämtningsbeslut, pågår fortfarande förundersökningarna och domar har därför inte ännu meddelats. Vissa av de redovisade anonymiserade exemplen som redovisas grundar sig på inhämtningsbeslut fattade under 2018. Detta för att ärenden, avseende sådan grov brottslighet att inhämtning av elektronisk kommunikation är möjlig, från underrättelsestadiet till lagföring relativt ofta sträcker sig över mer än ett kalenderår.

Den typiskt sett vanligaste nyttan med inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation är att underrättelser gällande omfattande hantering av narkotika, vapen eller förestående grova våldsbrott lett till att brottsmisstankar kunnat verifieras och förundersökningar inledas. Detta

efter att analys av de inhämtade uppgifterna i kombination med att rörelsemönster och kontakter mellan involverade personer kartlagts och kunnat styrkas. I några fall har också analysen av uppgifter om elektronisk kommunikation lett till inkomna underrättelser om grova brott kunnat avfärdas och att det därigenom kunnat undvikas att Polismyndigheten och Tullverket i onödan belastat sina spanings- och utredningsresurser till följd av felaktiga eller ofullständiga underrättelser. Detta har också besparat ett antal enskilda individer ytterligare intrång i deras privatliv och integritet genom fortsatta tvångsmedel undvikits efter att misstankarna mot dem tidigt kunnat avfärdas.

Det förekommer även att befarade förestående mord och andra grova brott förhindrats till följd av att brottförebyggande åtgärder och polisiära insatser genomförts efter analys av inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation.

I de fall förundersökning inletts till följd av att underrättelser kunnat styrkas genom inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation har ofta användning av andra hemliga tvångsmedel i kombination med spaning och utredningsarbete lett till frihetsberövanden och beslag av framförallt stora mängder narkotika samt i vissa fall även vapen. Inte sällan har samverkan skett mellan Polismyndigheten och Tullverket eller med andra myndigheter inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet samt med andra länders brottsbekämpande myndigheter.

Användandet av det dolda internet (även känt som Darknet) har fortsatt under 2019 varit ett växande problem då tiotusentals svenskar regelbundet beställer narkotika eller andra illegala varor via dolda marknadsplatser. Den krypterade och anonymiserade trafiken på Darknet försvårar brottsbekämpningen betydligt. I underrättelsearbetet gällande komplexa och omfattande ärenden avseende försäljning av narkotika via dolda marknadsplatser är inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation därför en av förutsättningarna för identifiering och kartläggning av individer samt nätverk bakom denna typ av organiserad brottslig verksamhet.

Sammanfattningsvis kan Polismyndigheten och Tullverket konstatera att information om elektronisk kommunikation är väsentlig för myndigheternas underrättelseverksamhet och att de inhämtningsmöjligheter som inhämtningslagen medger varit avgörande för att inleda förundersökning avseende en lång rad grova brott. Tillgång av uppgifter om elektronisk kommunikation redan i underrättelsestadiet är avgörande för att aktörer, platser och tidpunkter ska kunna kopplas samman för att få tillräcklig grund att inleda förundersökning. Resultatet av analyserade uppgifter om elektronisk kommunikation är också väsentliga för en effektiv planering av den yttre fysiska spaning som är resurskrävande och därför viktig att använda på rätt plats och vid rätt tillfälle. Analys av inhämtade uppgifter redan i underrättelseskedet bidrar därmed till kortare förundersökningstider och ett effektivare utredningsarbete.

Ett urval av Polismyndighetens och Tullverkets anonymiserade exempel där inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation varit till nytta redovisas enligt följande:

Exempel från Tullverkets underrättelsetjänst:

- Tullverkets underrättelseverksamhet mottog information om en pågående amfetaminfabrik med insmugglad amfetaminolja. Fyra namngivna inblandade angavs i underrättelseinformationen. Telefonnummer till de namngivna individerna fanns och

underrättelseverksamheten begärde in uppgifter om elektronisk kommunikation för att bekräfta kontakter mellan de fyra namngivna. Uppgifterna användes också för att spåra mönster i deras rörelser med mastpositioner i syfte att identifiera var någonstans den pågående amfetaminfabriken fanns. Analysen av de inhämtade uppgifterna kunde enligt Tullverkets underrättelseverksamhet inte styrka den underrättelseinformation som givits och ärendet kunde läggas ner.

- Med grund i överskottsinformation från en förundersökning begärde Tullverkets underrättelseverksamhet in uppgifter om elektronisk kommunikation avseende telefonnummer som hade visat sig vara intressanta i en telefontömning gjord i samband med ett beslag. Utifrån de inhämtade uppgifterna kunde Tullverkets underrättelseverksamhet se att personen i fråga hade vistats i Göteborg och där haft kontakt med för Tullverket kända personer. En förundersökning inleddes och en kurir som medförde ca 1 kg heroin kunde gripas. Kuriren dömdes sedermera till 4 års fängelse och mottagaren till 5 års fängelse.
- Tullverkets underrättelseverksamhet begärde in historiska uppgifter om elektronisk kommunikation och realtidspositionering ut med stöd av inhämtningslagen. Analys av inhämtad information stärkte den i ärendet aktuella hypotes att huvudmannen smugglade stora mängder cannabis till Sverige. Telefonanalysen gav nödvändig information som inte kunnat bekräftas på annat sätt. Tullverkets underrättelseverksamhet kunde efter genomförd analys rekommendera att förundersökning skulle inledas, vilket även skedde under våren 2019. Under sommaren beslagtogs större mängder narkotika inom ramen för förundersökningen.
- Tullverkets underrättelseverksamhet har genom inhämtning av trafikdata med stöd av inhämtningslagen identifierat ett antal personer som ingår i en narkotikasmugglingscell som är en del av ett större narkotikasmugglingsnätverk aktivt i Stockholm och Uppsala. Personer i organisationen har kontakt med organisatörer i utlandet som sänder narkotikakurirer till Sverige. Ett antal, för organisationen, viktiga platser och individer identifierades genom telefonanalys. Underrättelsearbetet ledde fram till att förundersökning kunde inledas under hösten 2019. Förundersökningen pågår i skrivandets stund.

Exempel från Polismyndighetens underrättelsetjänst:

- Inhämtning avseende grovt narkotikabrott har lett till att en presumtiv plats för framställan av amfetamin kopplat till Polen kunnat identifieras. Ärendet kommer att lämnas över operativt till tullen inom kort. Inhämtningen gjordes på relativt få underrättelseuppgifter vilket får ses som en framgång med tanke på utfallet.
- I ett ärende gällande misstänkt grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling Sverige-Finland möjliggjorde inhämtningslagen att man utifrån en bredare och fördjupad ansats kunde kartlägga och analysera aktörens kontaktnätverk och rörelsemönster. Informationen som inhämtades gav exempelvis indikationer på vilken nivå aktören befann sig i ”narkotikakedjan/narkotikahierarkin”, vart i landet och hur utspritt kontaktnätverket sträcker sig.

IHL resulterade i informationen att aktören hade kontakt med flertalet aktörer som sammankopplas med grov narkotikabrottslighet. Detta styrkte tesen att aktören är aktiv inom grov narkotikabrottslighet och tillhörde distributionsnivån.

Några Norrbottenskontakter kunde inte identifieras vilket i sig var av intresse då andra underrättelseuppgifter och spaningsobservationer bevisligen visade att aktören hade kontakter med personer i Norrbotten och Finland. Detta gav indikatorer på att aktören ville hålla dessa kontakter dolda och använde andra kommunikationssätt med dessa. IHL gav viktig information vilka dagar och tider på dygnet aktören var aktiv vilket är av centralt värde för planering av fysiska spaningsresurser.

Det gav även indikationer på avvikelser i telefontrafiken. Exempelvis att under vissa tidsperioder hade den aktuella telefonen inte använts, vilket gav indikatorer på att aktören troligtvis varit brottsaktiv. Ett konkret exempel var vid en identifierad bilresa till Haparanda-Finland som med största sannolikhet var narkotikarelaterad.

IHL gav även informationen att aktören under långa tidsperioder befann sig Spanien. Ovanstående information hade varit svårt och resurskrävande att uppnå med enbart fysisk spaning eller andra polisiära åtgärder. IHL var en viktig beståndsdel i att ärendet senare övergick i förundersökning.

- I ett ärende gällande grovt narkotikabrott möjliggjorde inhämtningslagen att utifrån en bredare och fördjupad ansats kartlägga och analysera aktörens kontaktnätverk och rörelsemönster. Informationen som inhämtades gav exempelvis indikationer på vilken nivå aktören befann sig i ”narkotikakedjan/hierarkin”, vart i landet och hur utspritt kontaktnätverket sträcker sig.
Det framgick att aktören hade ett kontaktnätverk som till stor del var okänt för underrättelsetjänsten, vilket gav indikationer på att denne primärt inte bebländar sig med den lokala kriminella miljön utan kunde beskrivas ingå i ett annat kriminellt kluster. Underrättelsetjänsten kunde därmed identifiera flera nya intressanta kontakter samt potentiella kriminella aktörer och brottskamrater inför framtiden.
Analysen av telefonkontakter gav vid handen att aktören troligtvis inte är en aktör som bedriver regelbundet köp- och säljverksamhet av narkotika utan tillämpar en mer diskret affärsverksamhet med okänt modus. Vidare visade information att aktören var tämligen stationär i sitt rörelsemönster och sällan lämnade hemstaden. Detta gav indikatorer på att det är tveksamt om han har ett modus i form av egen kurirverksamhet eller liknande. Basen för den kriminella verksamheten förefaller därmed vara inom hemorten.
Ovanstående information hade varit svårt och resurskrävande att uppnå med enbart fysisk spaning eller andra polisiära åtgärder. I detta ärende gjordes bedömningen att den samlade informationen inte var tillräcklig för att inleda formell förundersökning
- Inhämtning avseende misstänkt organiserad människohandel för sexuella ändamål. Inhämtningen styrkte underrättelser om organiserad brottslighet. Genom inhämtningen kunde ett visst mobilnummer kopplas till en s.k. madame avseende nigerianska kvinnor i prostitution. Inhämtningen gav också ytterligare information om ev. kopplingar till ett Nigerianskt brottnätverk inom den organiserade brottsligheten. Uppgifterna ledde inte vidare operativt men väl underrättelsemässigt.
- Underrättelseuppgifter avseende grovt vapenbrott beskrev en omfattande handel med vapen i Sverige. Namngivna individer var knutna till en kriminell MC-gruppering och

beslut att via IHL hämta in uppgifter på en av de utpekade, som också är en av de ledande personerna i grupperingen, togs. Aktuell MC-gruppering är internationell och har sitt fäste i flera europeiska länder. Syftet med inhämtningen var att kartlägga rörelsemönster och kontakter med andra aktörer såväl i Sverige som i utlandet och tack vare inhämtningslagen kunde man på ett bra sätt kartlägga personens kontaktnät. Ovan var ett första steg i en mer övergripande kartläggning av MC-grupperingen som gjordes under 2019 och som senare samma år mynnade ut i en operativ underrättelse som kan komma att ligga till grund för en kommande operativ insats.

- Underrättelseuppgifter berättade att en välkänd kriminell, framförallt känd för sin omfattande våldsbrottslighet, skulle etablera sig i nordöstra Skåne och där bli ledargestalt för en nybildad kriminell gruppering. Mannen har tidigare bott och verkat i andra delar av Skåne och är av regionalt intresse då han ofta varit involverad i olika våldsamma konflikter.
Uppgifterna berättade vidare att han hade tillgång till skjutvapen och att hans plan var att det nybildade gänget skulle ägna sig åt försäljning av vapen och narkotika.
Via IHL inhämtad information bekräftade underrättelseinformationen om att mannen vistats mycket i nordöstra Skåne och man kunde också se att han hade kontakt med välkända kriminella i området. Vidare kunde tidigare inte kända kontakter, vilka var historiskt välkända kriminella, påvisas. Detta gav en uppdaterad underrättelsebild av dem som inte hade varit möjligt annars. Analysen som gjordes baserad på inhämtad information gav en väldigt bra bild över vilka personer man skulle fokusera på.
Analys och bearbetning i ärendet fortgår och man bedömer att det finns goda möjligheter att presentera ett bra underlag för att kunna inleda en operativ insats.
- Utländsk polis identifierade i ett större narkotikaärende ett svenskt mobilnummer som hade varit i kontakt med en i deras ärende viktig teleadress. Polismyndighetens underrättelsetjänst lyckades inte identifiera brukaren av numret i tillgängliga system. Informationen från utlandet gav vid handen att det svenska mobilnumret sannolikt kunde kopplas till grov narkotikabrottslighet varvid såväl historisk IHL som IHL i realtid inhämtades.
IHL i realtid gav inget resultat varvid man initialt misstänkte att numret inte längre var i bruk. Historisk IHL visade på ett kontakt- och rörelsemönster som kunde analyseras. Flertalet brukare av de teleadresser som det då oidentifierade numret varit i kontakt med kunde identifieras, och vid kontroll i tillgängliga register kunde det ganska snart konstateras att samtliga identifierade brukare ingick i samma nätverk där en känd aktör, X, var centralfigur.
Vid ytterligare kontroll framgick att X avtjänade ett straff på anstalt och de sista uppkopplingarna innan teleadressen stängdes ned visade sig ha skett utanför aktuell anstalt. Mastuppkopplingarna var här helt avgörande för att slutligen kunna fastställa identiteten på X.
Underrättelseärendet övergick därefter till ett operativt ärende mot X och dennes nätverk.
- Uppgifter om en mycket omfattande försäljning av framförallt kokain via ett specifikt telefonnummer, en s k sälj-lur, inkom till Polismyndighetens underrättelsetjänst. Även välkända kriminella aktörer i Malmös nätverksmiljö sades vara inblandade i försäljningen.
Via IHL kunde man dels konstatera att angiven teleadress var aktiv, dels att det var en mycket hög frekvens av kontakter med ett stort antal olika människor. Oftast skedde

kontakterna via sms. En hel del av personerna som var i kontakt med "sälj-luren" kunde identifieras via IHL-uppgifterna och det visade sig i ett flertal fall vara för underrättelsetjänsten hittills okända personer med till synes ordnade förhållanden och god inkomst. Via IHL kunde man även se ett tydligt mönster: efter kontakt via sms mellan motparten/köparen och "sälj-luren" kunde man se att den senare förflyttade sig till motpartens adress eller annan mötesplats, vilket styrkte uppgiften om att den som brukade "sälj-luren" även var den levererade narkotikan.

Arbetet och analysen presenterades i en operativ underrättelse.

Sammantaget kan man konstatera att användandet av inhämtningslagen i detta ärende varit mycket betydelsefull för att kunna styrka andra underrättelseuppgifter och för att efter analys och bearbetning kunna presentera ett mycket bra underlag för en operativ insats.